suçlu KİM? II
Projesi Raporu

KAMER
VAKFI

suçlu KİM? II Projesi AB Türkiye Delegasyonu tarafından desteklenmiştir.

KAMER Vakfı

Ali Emiri 3. Sokak Es-Şal Apt. No: 1 Yenişehir - DİYARBAKIR
Telefon: (0412) 228 10 53 Faks: (0412) 224 23 19

suçlu KİM? II Projesi Raporu
Uygulanma Süresi
02.04.2018-01.04.2020

Yayına Hazırlayan: KAMER Vakfı Yayın Kurulu

Grafik Tasarım/Kapak Tasarımı: Nesne Emt

Baskı: Karınca Ajans Yayıncılık Matbaacılık - Serap Çavdar

Adres: Dr. Mediha Eldem Sokak 56/1 Çankaya - ANKARA

Teşekkür

En ulaşılması zor kadın gruplarına ulaşarak, kadına yönelik şiddetin cezasız kalmasını önlemeye çalışan KAMER Ekibine ve gönüllülerine

Davaların açılmasını, izlenmesini ve raporun yazılabilmesi için gerekli bilgileri sağlayan Proje Ekibine ve destek veren tüm Avukatlara

Bu proje kapsamında ele alınan dava dosyalarını inceleyen ve rapor yazan
İstanbul Barosu Avukatlarından
Fethiye Çetin'e

Çevirisini yapan
Sabancı Üniversitesi Araştırma Görevlisi
Aslı Aygüneş'e

Grafik çalışmalarını yapan
Nesne Emt'ye
teşekkür ederiz.

KAMER Vakfı adına
Proje Koordinatörü
Berçem Akkoç Alemdarzade

İçindekiler

- suçlu KİM? II Projesi ile ilgili özet bilgi 7
- İncelenen dava dosyaları ile ilgili sonuçlar 9
- Araştırma süreci 12
- Tespitler 14
  - Adalete erişim sorunu 16
  - 6284 sayılı Kanun uygulanmasında karşılaşılan sorunlar 18
- Risk değerlendirmesi 20
- Etkili Soruşturma – Kovuşturma – Yaptırım ve Önlemler 22
- Kadınların adli sürece ilişkin görüşleri 26
- Haksız tahrik indirimi 29
- Boşanma davaları 30
- Evliliğin iptali ve zorla evlilikler 33
- Bildirim 34
- Şiddetin çocuk tanıkları, çocuk mağdurları 35
- Çocuğun cinsel istismarı 37
- Suriyeli kadınlar 41
- Ceza yargılamasında uzlaştırma 42
- Israrlı takip 43
- Bir önceki suçlu KİM? Projesindeki sonuçlarla karşılaştırma 44
- Kadınların hakikatleri 45
- Kadınların hikâyelerinden 46
- Kadına yönelik şiddeti ve faillerin cezasızlığını önlemek için yürütülen faaliyetler ile ilgili genel bilgiler 47
  - Mahalle toplantıları 47
  - Küçük grup çalışmaları (Farkındalık grupları) 51
  - Şiddet izleme çalışmaları 57

suçlu KİM? II Projesi ile ilgili özet bilgi

Daha önce suçlu KİM? adlı bir proje yürütülmüş, kadınlardan gelen talepler değerlendirilerek suçlu KİM? II Projesi planlanmıştı.

İki proje de bir kız bebeğin yetişkin bir kadın olana kadar yaşadığı tüm şiddet ve ayrımcılıkları ve bunların suçlularını görünür kılmak için hazırlanmıştı.

Bir kız çocuğu düşünün;
Daha doğmadan önce, bebeğin cinsiyeti belli olur olmaz başlar ayrımcılık yaşamaya.
Dünyaya geldikten sonra birçok hakkı gasp edilir.
Oğlan kardeşinden ayrı tutulur.
Hayatı ayıp ve yasaklarla çevrelenir.
Bazen eğitim hakkını kullanamaz.
Bazen erken yaşta, daha çocukken evlendirilir.
Bazen hiç tanımadığı ya da tanıyıp da sevmediği birinin karısı olmaya zorlanır.
Şiddetin her türlüsünü yaşar.
Sonra bir gün bir şey olur. Ya artık dayanamadığı bir şiddet ya da hayatını alan bir cinayet.
Yaşıyorsa ve cesaretini toplayabilirse hakkını aramak için dava açar.

Hayatını kaybederse belki de bir yakını ya da savcı açar davayı.

En iyi ihtimalle, bütün bu geçmiş yok sayılarak o dava üzerinden yine de kadın olduğu için horlanarak hakkını aramaya çalışır.

Sanki söz konusu olaydan öncesi yokmuş gibi...

Biz de sormak istedik;

suçlu KİM?

Aile mi?

Devlet mi?

Toplum, hepimiz, her birimiz mi yani?

suçlu KİM? II Projesi ile;

- KAMER Vakfı'nın koordinatörlüğünde 40 hak temelli çalışan sivil toplum kuruluşunun, hak ihlallerinin tespiti ve hak arama araçları konusunda güçlendirilmesi,
- Hedef grup içinde tanımlanan kadınların, cinsiyete bağlı şiddet ve ayrımcılık konusunda farkındalık yaşamaları, haklarını öğrenmeleri ve hak arama çabalarının arttırılması,
- Her türlü şiddet ve ayrımcılık konusunda toplumsal farkındalık ve duyarlılık yaratılması,
- Kadınların yasal haklarını kullanarak adalet ve adil yargılanma hakkına erişimlerinin sağlanması planlanmıştı.

Böylece;

- Hak temelli çalışan sivil toplum kuruluşlarının dayanışarak güçlenmesi,
- Sahip olduğu hak ve fırsatlar konusunda bilgisi olmayan ya da bu hak ve fırsatlara ulaşmak için desteğe ihtiyacı olan kadın ve LGBTİ bireylerin toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, eşitlik ve haklar konusunda farkındalık yaşayarak güçlenmeleri,
- Gereksinim duyanlara hukuki danışmanlık, adalete, adil yargılanma hakkına erişim konusunda destek verilecek ve dayanışma sağlanacaktı.

Tüm bu hedefler kadına yönelik şiddetin cezasız kalmasını azaltmak için katkı sağlayacaktı...

suçlu KİM? II Projesinin hedef grubu

- Birlikte çalışarak güçlenecek 40 hak temelli çalışan kuruluş
- Mahalle toplantılarına katılarak cinsiyet eşitliği, hak ve fırsatlar konusunda farkındalık yaşaması planlanan 10.000 kadın ve LGBTİ birey
- Küçük grup çalışmalarına katılarak toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, yasal haklar ve fırsatlar konusunda farkındalığı artan, çevre-

lerindeki kadınları toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda bilgilendirmeye başlayacak olan 2.000 kadın

- Yaşadığı şiddetten kurtulmak için destek alan ve destek alma süreçleri izlenen ortalama 1.000 kadın
- Hukuki danışmanlık desteği sağlanan 500 kadın
- İzlemesi ve raporlanması yapılacak 150 dava
- İş birliği yapılacak kamu kurum ve kuruluşları

suçlu KİM? II Projesi ile sağlanan çıktılar

- 40 hak temelli sivil toplum kuruluşunun birlikte çalışması planlanmışken bu sayı 47 olarak gerçekleşti.
- 10.000 kadın ile mahalle toplantısı yapılması planlanmışken iki yıl içinde toplam 49.000 kadının mahalle toplantılarına katılımı sağlandı. Bu mahalle toplantılarına 1.500 kamu görevlisi katılarak kadınlara sağladıkları hizmetleri anlattı. Kadınlar ilk kez bir kamu görevlisi ile aynı toplantıda buluşmuş oldu.
- Küçük grup çalışmalarına katılacak kadın sayısı 2.000 olarak planlanmıştı. İki yıl içinde toplam 9.500 kadın grup çalışmalarına katıldı.
- Yaşadığı şiddetten kurtulmak için destek alan ve destek alma süreçleri izlenen ortalama kadın sayısı 1.000 olarak planlanmıştı. İki yıl içinde yaşadığı şiddetten kurtulmak için destek alan ve destek alma süreçleri izlenen toplam kadın sayısı 2.900 olarak gerçekleşti.
- Hukuki danışmanlık desteği sağlanan kadın sayısı 500 olarak planlanmışken, 711 olarak gerçekleşti.
- İzlemesi ve raporlanması yapılacak dava sayısı 150 olarak planlanmıştı. İncelemeye alınan dava sayısı 157 olarak gerçekleşti.

İncelenen dava dosyaları ile ilgili sonuçlar

- Proje kapsamında 140'ı KAMER'in örgütlü olduğu illerden, 17'si ise Türkiye'nin batı illerinden olmak üzere 109 kişiye ait toplam 157 dava dosyası incelenmiştir.
- Bu davalar arasında aynı kişiye ait birden fazla aynı türden dosya olduğu gibi aynı kişiye ait hem ceza ve hem de hukuk davaları bulunmaktadır. 109 kişinin 88'i kadın, 4'ü oğlan çocuk, 17'si kız çocuktur. 88 kadının üçü trans kadındır.
- 157 dosyanın 67'sini ceza davası dosyaları, 90'ını ise boşanma, nafaka, önleyici-koruyucu tedbir kararları gibi hukuk davası dosyaları oluşturmaktadır.
  Dava türü ne olursa olsun, incelenen dosyaların arka planına bakılmaya çalışılmıştır.
- Ceza davası dosyalarının 7'si cinayet, 1'i öldürmeye tam teşebbüs, 18'i çocuğun cinsel istismarı, 3'ü nitelikli cinsel saldırı, 2'si cinsel taciz, 18'i yaralamaya ait dosyalardır.
  Diğerleri ölümle tehdit, silahla tehdit, hakaret, konut dokunulmazlığını ihlal gibi ceza davası dosyalarıdır. Bunların yanı sıra biri intihara yönlendirme diğeri intihar soruşturması olarak açılmış iki dosya incelenmiştir.
  Ceza davalarında, cinsel saldırı suçlarındaki artış dikkat çekicidir.
- Hukuk dosyalarının 57'si boşanmaya, 16'sı önleyici-koruyucu tedbir kararlarına diğerleri ise nafaka, velayet, tazminat gibi hukuk davalarına ilişkindir.
  Boşanma davalarının sadece 1'i anlaşmalı boşanma davası olarak açılmıştır. Dava dosyalarının 10 tanesi nafaka ve velayet istemine ilişkindir.
- 58'i boşanma, 7'si nafaka davası olmak üzere toplam 65 davadan sadece 18'inde yoksulluk nafakasına hükmedilmiştir.
  Yoksulluk nafakası miktarlarının, üç dosya hariç olmak üzere TL150.- ile TL250.- arasında olduğu görülmüştür.
- Dosyaları incelenen 88 kadından 15'i okuryazar değildir ve hiç okula gitmemiştir. Bu kadınlardan 4'ü okur-yazardır, 19'u ilkokul, 22'si ortaokul, 29'u lise, 18'i yüksekokul-üniversite mezunudur. Şiddete maruz kalma bakımından eğitim düzeyinin bir etkisinin bulunmadığı, her eğitim düzeyindeki kadının şiddet gördüğü anlaşılmaktadır.
- Kadınlardan 16'sı Türkçe bilmiyor. Bu kadınlardan 9'unun ana dili Kürtçe, 7'sinin ise Arapçadır.
- Resmi dili bilmeyen bu kadınların, yaşadıkları yoğun şiddet ve ayrımcı pratiklere rağmen hak arama süreçlerine katılamadığı, çeşitli zorlukları aşarak ulaşabildikleri kurumlarda ise bağımsız ve yetkin tercüman bulamadıkları görülmektedir.
- Kadınların 16'sı erken yaşta evlendirilmiştir. Bunlardan 2'si 14 yaşında berdel yoluyla zorla evlendirilmiş, 15 yaşında anne olan kız çocuklarıdır.
- Şiddete maruz kalan kadınların 16'sı erken yaşta ve zorla, 10'u zorla evlendirilmiş, 21'i görücü usulü ile 30'u isteyerek evlenmişlerdir.
- Kadınlardan 30'u bir işte çalışmaktadır. Geçen döneme oranla bu dönem çalışan kadın sayısında artış vardır.
- 63 kadının işi yoktur, 14'ü ise öğrencidir. İki kadının istihdam durumu ile ilgili bilgiye erişilememiştir.
- Şiddete maruz kalanlardan 68'inin herhangi bir yerden geliri yoktur.
- Şiddet mağdurlarından 3'ü sosyal yardım, 1'i ASPB desteği almaktadır. 13'ü asgari ücret, 17'sinin ise asgari ücretin üzerinde bir kazancı vardır.
- Dosyalardan 20'sinde şiddet mağduru çocuktur.
- Dosyaların 2'sinde ise üç çocuğun, cinsel şiddet faili olarak yargılandığı görülmüştür.
- Dosyaların 41'inde adli yardım talebi kabul edilmiştir.
  Adli yardımdan yararlanma oranı bir önceki döneme göre ciddi anlamda artış göstermiştir.

Bu sayının artışında baro kadın merkezlerinin ve kadın örgütlerinin ortaklaşa çalışmalarının büyük payı olduğu düşünülmektedir. Sistemdeki eksiklikler ayrıca tartışılmıştır.

- Davaların 7'si cinayete ilişkindir. Bu dosyalardan 5'inde öldürülen kadındır, 1'inde ise kız çocuğudur. Bir dosyada ise şiddet uygulayanı öldüren kadın yargılanmaktadır.
  Bu davaları, barolar, ASP vekilleri ve kadın örgütleri etkin olarak izlemişlerdir.
- Dosyaların 3'ü kadın intiharı vakasına ilişkindir. Şüpheli intihar vakalarıyla ilgili şu ana kadar herhangi bir dava açılmış değildir. Oysa üç olayda da intiharı şüpheli kılacak ve sonuca etkili somut deliller mevcuttur.
- Dosyalardan 9'u hariç olmak üzere diğer ceza davası kararlarında iyi hal indirimi uygulanmış, 3 dosyada haksız tahrik nedeniyle cezada indirim yapılmıştır.
  İyi hal indirimi ya da haksız tahrik indiriminin uygulanmadığı kararların, kamuoyunun tepkisini çeken, baroların ve kadın örgütlerinin aktif bir biçimde izlediği dosyalar olduğu görülmektedir.
- 22 ceza davası dosyasına ASPB vekili aracılığıyla katılmıştır. Bu davalardan 16'sı kadın cinayeti ve çocuğun cinsel istismarı davalarıdır. 6'sı ise yaralama, ölümle tehdit gibi asliye ceza mahkemesi davalarıdır.
- Dava dosyalarından 4'ünde baroların katılım talebi kabul edilmiştir.
  Baroların katılma talebinin kabul edildiği dosyalar, kadın cinayeti ve çocuğun cinsel istismarı davalarıdır. Bir dosyada katılma talebi oy çokluğu ile kabul edilmiştir. Heyetin kadın üyesi, baronun katılma talebi ile ilgili ara karara muhalif kalmıştır.
- Şiddet uygulayan 107 kişinin 16'sı yüksekokul mezunudur. Şiddet faillerinin 8'i okur- yazar değildir. 20'si ilkokul, 22'si ortaokul, 36'sı lise, 16'sı yüksekokul- üniversite mezunudur. Eğitimi ne olursa olsun, her eğitim seviyesindeki erkeklerin şiddet uyguladığı görülmektedir. Lise mezunu erkeklerin sayısı, diğerlerine göre daha fazladır. Şiddet uygulayan 5 kişinin eğitim durumu ile ilgili bilgiye ulaşılamamıştır.
- Şiddet faillerinin, 69'u koca, 5'i eski kocadır. Ayrıca, 12'si yakın akraba, 2 oğlan kardeş, 1 arkadaş, 4 baba, 3 eski sevgili, 3 işveren, 1 üvey baba, 7 çevreden kişiler ile tanımadık kişilerdir. Bu sonuçlar, kadınların en çok kocaları ve yakın çevrelerindeki erkekler tarafından şiddete maruz kaldıklarını göstermektedir.
- 17 dosyada taraflar ya da tanıkları, tercüman aracılığıyla dinlenmişlerdir.
  İncelenen dosyalar bakımından yargı sisteminin hiçbir aşamasında bağımsız, yetkin tercümanlar dinlenmemişlerdir. Genellikle mübaşirlerden tercümanlık yapmaları istenmektedir.
- Son kararlar, üçü hariç olmak üzere oybirliği ile verilmiştir. Dosyalardan 28'inde yargılama faaliyeti, üç hâkimli heyet tarafından yürütülmüştür. Yargılama faaliyeti sonunda, 25 karar oybirliği ile verilmiş, üç dosyada ise birer üyenin karara muhalif kaldığı görülmüştür. Oy çokluğu ile verilen kararlardan ikisi, çocuğun cinsel istismarına ilişkindir. Biri ise İdare Mahkemesi tarafından verilen, kamu görevlisinin görevini kötüye kullanması davasına ilişkindir.
- Şiddete maruz kalanların 64'ü 19-35 yaş aralığındadır. Ayrıca, 5'inin 0-12 yaş aralığında, 15'inin 13-17 aralığında, 25'inin ise 36-60 aralığında olduğu görülmektedir.
- Dosyaların 99'unda şiddet mağdurları avukat yardımı almıştır. Şiddete maruz kalanları temsil eden avukatların 38'i kadın, 61'i erkektir.
- Dosyalardan 10'unda şiddet faillerinin Türkçeyi bilmedikleri, tercüman aracılığıyla dinlendiği görülmüştür.
- Şiddet uygulayanların 5'inin ana dili Arapça, 4'ünün Kürtçe, 1'inin Fransızcadır.
- Dosyalardan 5'inin sanığı kadındır. Kadınlar-

dan 3'ü esasen, şiddet mağdurudur, ancak şiddetle tek başlarına başa çıkamadıklarını, kendilerini çaresiz hissettikleri durumda ceza kanununda suç olarak tanımlanan eylemleriyle sanık sıfatıyla yargılanmışlardır. Biri beraat etmiş, diğeri hakkında takipsizlik verilmiş ancak biri hakkında cezaya hükmedilmiştir. Diğer ikisi ise başka kadınlara şiddet uyguladıkları için yargılanan kadınlardır.

suçlu KİM?

Araştırma süreci

suçlu KİM? II Projesi kapsamında toplam 157 adet dosya, aşağıda ayrıntıları verilecek olan kriterler yönünden incelenmiştir.

Ayrıca yine proje kapsamında altı il merkezinde baro başkanı ve avukatların katılımıyla yapılan toplantılarda kadına yönelik şiddet davaları, süreç ve sonuç adaleti yönünden, deneyimler de paylaşılarak değerlendirilmiştir.

Bunlara ilaveten 11 Mayıs 2018 tarihinde Diyarbakır'da, bölge barolarına kayıtlı avukatlar, ASPB ve ŞÖNİM temsilcileri ile yapılan toplantıya ek olarak 28-29 Haziran 2019 tarihlerinde İstanbul'da, KAMER'in örgütlü olduğu 20 ilden 36 avukatla toplantılar yapılmıştır.

Gerek iller bazında baro başkanları ve avukatlarla ve gerekse 23 ilden katılımlı avukat toplantılarında, İstanbul Sözleşmesi ve GREVİO Türkiye raporu incelenmiş, bu incelemeler ışığında 6284 sayılı Kanun uygulaması ve yargısal pratik gözden geçirilmiş, deneyimler paylaşılmıştır.

Toplantılarda, kadına yönelik şiddetin yapısal nedenleri üzerinde durulmuş, şiddete karşı koruma ve önleme tedbirleri, risk değerlendirmesi ve uygulamalar tartışılmıştır.

Ayrıca, şiddete maruz bırakılanların adalete erişim sorunları, adli yardım, kadın cinayetleri, çocuğun cinsel istismarı vakaları, baroların ve kadın örgütlerinin ceza davalarına katılım sorunu, haksız tahrik ve iyi hal indirimleri, uzlaştırma, nafaka ve özellikle yoksulluk nafakası uygulamaları, barolarla iş birliği konuları görüşülmüştür.

Bu toplantılarda uygulamadaki olumlu örnekler üzerinde durulmuş, olumlu örneklerin yaygınlaştırılması için ortaklaşa neler yapılabileceği de tartışılmıştır.
Proje süresince yerel KAMER örgütleri ile baro başkanları ve avukatlar arasında barolara yönlendirilen vakalar, pilot davaların izlenmesi, adli yardım, eğitim konularında iş birliği yapılmış, iş birliğinin devamı konusunda görüş birliğine varılmıştır.

Toplantılarda gündeme getirilen sorunlar ve uygulama örnekleri ayrıntılı bir biçimde tartışılırken çözüm önerileri üzerinde de durulmuş, tartışılan konularla ilgili görüş ve çözüm önerilerine, raporun ilgili kısımlarında yer verilmiştir.

Dosyalar, KAMER'in yerel örgütleri tarafından kendilerine yapılan başvurulardan adli süreç için yönlendirilen şiddet mağdurlarının dosyalarından seçilmiş; bu seçimde ceza ya da hukuk davası ayrımı yapılmamıştır.

Ayrıca dava dosyaları tarafımıza iletilen şiddet mağdurlarının ve faillerin yaşları, yakınlık dereceleri, sosyal, ekonomik durumları, öğrenim durumları, aile içindeki konumları, evli iseler evliliğin serbest irade ile yapılıp yapılmadığı, evlilik yaşları, hikâyeleri ve şiddete maruz bırakılanların adli sürece ilişkin görüşleri hakkında KAMER yerel örgütleri tarafından iletilen bilgilerden yararlanılmıştır.

Dava dosyaları, ceza ve hukuk olmak üzere konu bakımından iki ana başlık altında ele alınmış ancak her başlık kendi alt bölümlerine ayrılarak incelenmiştir.

İncelenen 157 dosyadan, 90'ı hukuk, 67'si ceza davası dosyalarıdır.

Dava dosyaları, konuları, süreleri, yeri ve zamanı bakımından çeşitlilik gösterse de tamamı, yargısal süreçte şiddete maruz kalan kişinin haklarının ne ölçüde gözetildiği yönünden analize tabi tutulmuştur. Yargılama pratikleri, sadece sonuç (karar) açısından ele alınmamış aynı zamanda bütün süreç ve aşamaları, adalete erişim hakkı ve özen yükümlüğü yönünden de gözden geçirilmiştir.

Dosyalar; adalete erişim hakkı, adli yardım, etkili soruşturma, kovuşturma, eşgüdüm ve iş birliği, risk değerlendirmesi, dil engeli ve hesap verilebilirlik ile önyargılar, örf, adet ve geleneklerin süreç ve sonuca etkileri bakımından incelenmiş, suçlu KİM? (1) Projesi sonuçlarıyla karşılaştırılarak öne çıkan sonuçlara ayrıca yer verilmiştir.

Dosyalar konularına göre ayrıca değerlendirilmiş ve sorunlar ve çözüm yolları tartışılmıştır. Suçtan zarar görenlerin isimlerine yer verilmemiş, gerektiğinde rumuz kullanılmıştır.

Kadın cinayeti dosyaları ayrıca; gerekli, süratli ve etkili koruma tedbirleri alınmış olsaydı sonuç de-

ğişebilir miydi, öldürülen kadınların hayatı kurtarılabilir miydi sorusu sorularak değerlendirmeye tabi tutulmuş, yanıtın olumlu olması durumunda, sorumluluğun sistemden mi, görevlilerden mi kaynaklandığı araştırılmaya çalışılmıştır. Sorumluluğun sistemden ziyade görevli kişilerden kaynaklanmış olduğu vakalarda sorumlulardan hesap sorulup sorulmadığı üzerinde durulmuştur.
Konusu ve türü ne olursa olsun dosyaların tamamı, toplumsal cinsiyet temelli şiddetle ilişkisi yönünden ele alınmıştır.

Tespitler

Hukuk davaları dâhil olmak üzere dava dosyalarının tamamında, dava konusu olayın, toplumsal cinsiyet temelli şiddetle doğrudan ilişkisi olduğu tespit edilmiştir.
Hukuk ya da ceza davası ayrımı yapılmaksızın, dosyaların hepsinde;

- Kadın ve kız çocuklarının maruz kaldığı aralıksız ve en yaygın şiddet türünün ev içi şiddet olduğu,
- Şiddetin, kadının rolü ile ilgili kökleşmiş, ayrımcı, yasakçı görüşlerden kaynaklandığı,
- Şiddete maruz kalan kadın ve çocuklara eşgüdümlü bir güvenlik ve destek sağlanması konusunda iyileştirme çabalarına rağmen ciddi yapısal eksikler yanında uygulama hatalarının ya da ihmallerin bulunduğu, şikâyetçilerin beyanlarının önemsenmediği görülmektedir.

Ayrıca;

- Risk değerlendirmesinin gündeme alındığı, elektronik formlardaki seçenekler yönünden vakanın değerlendirmeye tabi tutulduğu ancak hayati önemde olmasına rağmen çok kurumlu ve eşgüdümlü bir müdahale mekanizmasının oluşturulmadığı, şiddete maruz kalan kadın ve kadın örgütlerinin sürece dâhil edilmediği,
- Kadın cinayetlerinin birdenbire ortaya çıkan vakalar olmadığı, bir dizi ayrımcı pratik ve şiddet dizisi ardından geldiği, risk değerlendirmesinin özenle yapılmadığı, özen yükümlülüğüne uymayan görevlilerden hesap sorulmadığı,
- Risk değerlendirme ve risk yönetiminin vaka bazında ve her vakanın özellikleri açısından ele alınmadığı, risk faktörlerinin özenle incelenmediği,
- Şiddete maruz kalan kişinin güvenliği, güçlendirilmesi ve eski sağlığına kavuşması gibi ihtiyaçların yeterince dikkate alınmadığı,
- İyileştirme çabalarına, adli yardımdan yararlanma oranının bir önceki döneme göre artmış olmasına rağmen adalete erişim hakkı önünde hâlâ ciddi engeller bulunduğu,
- Namus adına işlenen cinayetlerde belirgin bir azalma olduğu ancak intihar vakalarının özenli ve etkili bir biçimde soruşturulmadığı,
- Kadın cinayetlerinde ve diğer fiziksel şiddet vakalarında, bir önceki dönemden farklı olarak faillerin, çeşitli işkence yöntemleri ve tekniklerini kullanarak, eziyet çektirerek öldürme eylemini gerçekleştirdikleri,
- Adli süreçlerde, istisnai birkaç vaka hariç olmak üzere mağdurun insan haklarının gözetilmediği, etkili soruşturma yapılmadığı, onarıcı tedbirler yerine olayın özelliğini dikkate almayan şablonların uygulanarak kararların verildiği,
- Şiddete maruz kalan kişilerin, çoğunlukla adli süreçlerden şikâyetçi oldukları,
- Çocuğun cinsel istismarı dosya sayılarında bir önceki döneme oranla önemli sayıda artış olduğu,
- Yargı uygulayıcılarının benzer olaylara farklı yaklaştıkları ve yasaları farklı yorumladıkları, 6284 sayılı Kanun uyarınca verilen tedbir kararları hariç olmak üzere yargılama süreçlerinde ve kararlarında 6284 sayılı Kanun'a ve İstanbul Sözleşmesi'ne atıfta bulunmadıkları,
- Ülkede ve özellikle bölgede mevcut güvensizlik ortamının kadınların ve özellikle başta Suriyeliler olmak üzere sığınmacı kadınların hak arama oranlarını düşürdüğü,
- Suriyeli sığınmacı kadınların ve kız çocuklarının çok eşlilik, erken yaşta evlilik, önyargılar nedeniyle güvencesiz ve güvenliksiz durumda oldukları, yoğun şiddet vakalarına maruz kaldıkları, baroların avukat yardımından yararlandıkları ancak Mahkemelerin adli yardım taleplerini Suriye Devleti ile karşılıklılık anlaşması bulunmadığı gerekçesiyle kabul etmedikleri,
- Trans kadınların hem toplumda ve hem de adli süreçlerde önyargılı, ayrımcı, düşmanca

tavırlara ve şiddete maruz kaldıkları tespit edilmiştir.

Bu genel tespitler yanında diğer tespitlerin ayrıntılı ve somut açıklaması aşağıda başlıklar altında ele alınacaktır.

suçlu KİM?

Adalete erişim sorunu

Adalete erişim sürecinde kadınların, erkeklere oranla ek mağduriyetler yaşadıkları, eğitimsizlik, sosyal yaşamdan dışlanmışlık, eve kapatılma, yoksulluk gibi olgular yanında idari, sosyal ve kültürel engeller nedeniyle adli süreçlerden yararlanamadıkları bilinmektedir.

Bu hakkın, incelenen dosyalar açısından da ve özellikle kadınlar yönünden ekonomik zorluklar, hukuk sisteminin karmaşıklığı ve caydırıcılığı, kullanılan dil, adli sürecin işleyişine ilişkin bilgi eksikliği ve adli sürecin masrafları, süresi gibi engeller nedeniyle kullanılamadığı görülmüştür.

Dosyalar, sonuçtan ziyade özellikle sürece odaklanarak şiddet mağdurlarının adalete erişim haklarını ne ölçüde kullanabildikleri açısından araştırılmaya çalışılmış, kadınların dava süreçleri konusundaki görüşlerine başvurulmuş, bu görüşlerden bir kısmına aşağıda yer verilmiştir.

Adli yardım için başvuran kadın sayısında, bir önceki döneme oranla ciddi sayıda artış tespit edilmiştir. Ancak adli yardımdan yararlanan kadınların, –pek azı hariç olmak üzere- hemen tamamının sürece ilişkin eleştirileri ve şikâyetlerinin devam ediyor oluşu, adalete erişim hakkından yararlanmaları önünde hala ciddi engellerin bulunduğunu göstermektedir.

Bölge barolarınca, adli yardım hizmeti sunma bakımından kadın başvuruculara öncelik tanınması, başvuran hemen bütün kadınlara avukat atanması memnuniyet verici bir gelişmedir. Bununla birlikte görüştüğümüz avukatların, Adalet Bakanlığınca sağlanan adli yardım ödeneklerinin kısıtlı olduğundan ve geç ödendiğinden, bu durumun hizmetin yaygınlığını ve kapasitesini etkilediğinden şikâyetçi oldukları görülmüştür.

Dava harç ve giderlerinden muaf tutulabilmek için istenen belgeleri toplamanın hayli külfetli bir iş olması, pek çok kadının kamusal mekânları kullanma deneyiminden yoksun bulunması, ayrıca özellikle merkeze uzak mahalleler ve kırsal kesimlerdeki ulaşım zorlukları adalete erişim hakkının kullanılmasını engellemektedir.

Bu konuda bir mahkemenin adli yardım talebinin ret gerekçesi, adalete erişim hakkına yaklaşımını göstermesi açısından oldukça dikkat çekicidir. N.Y. davasında mahkeme, fakirlik belgesi sunulmuş olmasına rağmen adli yardım talebini aynen şu gerekçe ile reddetmiştir: "Adalet Bakanlığınca belirlenen harç miktarının ülkenin ekonomik koşulları, gelirleri, hayat standartları çerçevesinde hak arama hürriyeti ve mahkemeye erişim imkânını kısıtlayıcı olmadığı nedeniyle reddine karar verilmiştir." Bu gerekçe, adalete erişim hakkının adli makamca kavranamamış olması yanında inkârı ve ihlali anlamına gelmektedir.

Ayrıca Türkçe konuşamayan ya da derdini yeterince anlatacak düzeyde kullanamayan kadınlar için, derdini anlatabilmek, söyleneni anlayabilmek ve istenen belgeleri toplamak bile sorun olmaktadır.

Ana dili Türkçe olmayan ve ana dilinden başka bir dil konuşamayan kadınların ve özellikle Suriyeli kadınların barolara başvurusu da bu sebebe bağlı olarak istenen düzeyde değildir.

Türkçe bilmemeleri, ya da kendilerini ifade edebilecek derecede dile vakıf olmamaları, özellikle Suriyeli kadınlar ve Kürt kadınlar açısından önemli bir engeldir. Adalete erişim kapsamında kadınlara tercüme hizmeti ya hiç sunulmamakta ya da ifade işlemleri sırasında o sırada o mekânda bulunan, uzmanlığı ve yetkinliği tartışmalı herhangi bir görevli ya da mübaşirden tercümanlık yapmaları istenmektedir.

Bu eksikliği aşabilmek amacıyla yine KAMER'in kadınların konuşabildiği dili iyi bilen görevlilerinin, kadınlara tercümanlık hizmeti sundukları, baroların adli yardım büroları ile avukat görüşmelerinde ve ayrıca adli sürecin diğer aşamalarında Türkçe bilmeyen Kürt ve Suriyeli kadınlara eşlik ettikleri tespit edilmiştir. Adli süreçlerde bağımsız ve uzman tercümanların bulunmayışı, adalete erişim hakkının önündeki önemli engellerdendir.

Bölge baroları arasında Suriyeli kadınlara adli yardım hizmeti sunulması uygulaması bakımından farklılıklar gözlenmiştir. Sayıca az olmakla

birlikte bazı baroların, başvuran Suriyeli kadınlara avukat hizmeti sunmadıkları dile getirilmiştir. Gerekçe olarak Suriye ile Türkiye arasında adli yardıma ilişkin karşılıklılık anlaşmasının bulunmadığı gösterilmiştir.

Suriyeli kadınların mahkemelerden adli yardım talep etmeleri halinde mahkemelerin de aynı gerekçeyle talebi reddettikleri görülmüştür. Sığınmacı kadınların adli yardım taleplerinin, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 81. maddesi uyarınca değerlendirilerek sorun aşılabilecek iken geri çevrilmesi adalete erişim hakkı önünde ciddi engel olarak tespit edilmiştir.

Davaların uzaması, mahkemelere ve adalet sistemine güvensizliğe neden olmaktadır. Adalete güvensizlik, hak arama taleplerini de etkilemektedir.

Yasa uygulayıcılarının sık sık değişmesi de davaların uzamasına neden olmakta ve dolayısıyla adalete güvensizlik duygusunu beslemektedir. Örneğin bir davada, üç duruşmada üç hâkim değişikliği gözlenmiş ve davanın açılışının üzerinden on bir ay geçmiş olmasına rağmen halen davanın esasına girilemediği görülmüştür.

Adalete erişimi bir süreç olarak ele aldığımızda, sürecin sonunda verilen kararın, tek başına bir anlamı yoktur ve kadınlar açısından elinde mahkeme kararı olmasına rağmen sorunların çözülememiş olması en büyük problem olarak ortaya çıkmaktadır.

İnfaz edilemeyen kararlar arasında nafaka kararları öne çıkmaktadır. Nafakalar ödenmemekte, girişilen icra takipleri sonuçsuz kalmaktadır.

Ülkede ve özellikle bölgede mevcut güvensizlik ortamının, kadınların hak arama ve adalete erişim hakları kullanma oranını düşürdüğü görülmektedir.

Kadınların adalete erişim açısından çoğunlukla karakola başvurdukları görülmektedir. Bu nedenle, örneğin her karakolda, toplumsal cinsiyet eğitimi almış, kadına yönelik şiddet, istismar gibi vakalarla özel olarak ilgilenecek, kadın personelin istihdamı sağlanmalıdır.

Adli yardım fonunun arttırılması, zamanında ödenmesi ile ilgili tedbirler alınmalı,adli süreçlerde kadınların kendilerini kolaylıkla ifade edebilmeleri için gerekli kolaylıklar sağlanmalıdır.

6284 sayılı Kanun uygulamasında karşılaşılan sorunlar

Bilindiği gibi, 6284 sayılı Kanun'un amacı, kanunun 1. maddesinde, "şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi" şeklinde açıklanmıştır. Bu anlamda Kanun, henüz şiddet ortaya çıkmadan şiddeti önlemek ve şiddete maruz bırakılanı en kısa ve güvenli şekilde şiddetten korumayı amaçlamaktadır.

Bazı eksikleri bulunmasına rağmen kadına yönelik şiddetle mücadelede yürürlükteki en kapsamlı kanun niteliğindedir. Özel bir kanundur.

Ancak uygulamadan örnekler, 6284 sayılı Kanun'un kapsam ve amacının ve aynı zamanda düzenlediği koruyucu ve önleyici tedbirlerin mahiyet ve öneminin özellikle uygulayıcılar tarafından yeterince kavranamamış olduğu kuşkusuna yol açmaktadır.

İncelenen dosyalarda, 6284 sayılı Kanun uyarınca koruma tedbirlerinin, bir önceki döneme oranla daha kolay ve daha hızlı bir biçimde verildiği görülmektedir. Karar gerekçelerinde, İstanbul Sözleşmesine atıf bulunması, olumlu bir yenilik olarak kabul edilebilir ancak tedbir kararlarının, somut olayı tartışmak yerine, şablon bir reçete gibi, kopyala yapıştır yöntemiyle otomatik bir şekilde verildiği ve uygulandığı görülmüştür.

Tedbir kararlarının, hemen bütün vakalarda, 6284 sayılı Kanun'un 5/1 maddesi uyarınca verildiği, yani "şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmama, uzaklaştırma, yaklaşmama ve iletişim araçlarıyla rahatsız etmeme" şeklinde olduğu görülmüştür.

İncelenen dosyalarda, somut olay gerektirdiği halde özellikle öfke kontrolü, stresle başa çıkma, şiddeti önlemeye yönelik farkındalık sağlayarak tutum ve davranışları değiştirmeyi hedefleyen eğitim, danışmanlık, rehabilite, tedavi ve muayene gibi alternatif tedbirlere rastlanmamıştır.

İvedilikle verilmesine rağmen tedbir kararlarının ayrıntılı takip süreci ile desteklenmediği de tespit edilmiştir. İki kadının koruyucu tedbir kararları bulunduğu halde öldürüldüğü görülmektedir.

Ayrıca yüksek risk içeren olaylarda dahi koruyucu/önleyici gözaltı gibi kararlara rastlanmamıştır.

Şiddetin niteliğine, şiddet mağdurunun karşı karşıya olduğu risk faktörlerinin içeriğine, şiddet mağdurunun ihtiyaçlarına göre karar vermesi beklenen yargıçların, çoğunlukla dilekçeleri okumadan ezbere kararlar vermeleri olgusu, doğal olarak uygulamayı ve takibini de etkilemektedir.

Yasa uygulayıcılarının, geçici nafaka ödenmesi, finansal yardım, velayet ve kişisel ilişkinin düzenlenmesi konularında 6284 sayılı Kanun'la yetkili olmalarına rağmen incelenen dosyalarda bu konularda verilmiş bir karara rastlanmamıştır. Nafaka, velayet, kişisel ilişki kurulması (ziyaret) haklarıyla ilgili hükümler sadece boşanma davalarında Medeni Kanun hükümlerine göre ele alınmaktadır.

Şiddete maruz kalan kadınların genellikle kolluğa başvurdukları, bu merkezlerde görevli personelin kadınlara, sığınma evi seçeneğini de sundukları ancak kadınların iki istisnai vaka dışında sığınma evi talebinde bulunmadıkları, sığınma evine yerleştirilmeyi istemedikleri tespit edilmiştir.

Yüksek risk barındıran vakalarda dahi sığınma evi talebinin bu kadar düşük olmasının nedenleri mutlaka araştırılmalıdır.

Suriyeli kadınların 6284 sayılı Kanun uyarınca tedbir başvurusunun çok düşük olduğu görülmektedir.

Bazı vakalarda, kolluğun uygun gördüğü koruyucu tedbirlerin onay işlemi sırasında mahkeme hâkimi tarafından reddedildiği ya da değiştirildiği görülmüş, ancak bu kararlar gerekçesiz olduğundan hangi nedenle reddedildiği ya da değiştirildiği anlaşılamamıştır.

Avukatlarla yapılan toplantılarda, tedbir taleplerinin reddedilmesinin nedenleri üzerinde durulmuş ve avukatlar, hâkimlerin tedbir kararlarını,

kadınların boşanma davalarına delil oluşturmak için talep ettiklerini düşündükleri ve bu nedenle reddettiklerini açıklamışlardır. Boşanma davası açma eğiliminde olan ya da dava açan kadının haklarını, hukuken korumakla görevli hâkimlerin, bu yaklaşımlarının, 6284 sayılı Kanunun amacına ve ruhuna aykırılık teşkil ettiği düşünülmektedir.

Kollukça verilen koruyucu tedbir kararlarının süresine ilişkin de kolluk ve mahkeme hâkimlerinin kararları arasında farklılıklar gözlenmiştir. Kolluğun genellikle daha uzun süreyle vermiş olduğu tedbirler, mahkeme hâkimlerince genellikle iki aya indirilmiş, ancak bu değişikliğin gerekçesinin açıklandığı bir dosyaya da rastlanmamıştır. Sürenin iki aya indirildiği bir dosyada, başvurucu kadının, fail tarafından vücudunda iz bırakacak şekilde ağır yaralandığı görülmüş ancak hâkimin kararını dayandırdığı gerekçe anlaşılamamıştır.

Yine bir dosyada hâkim, 6284 sayılı Kanun uyarınca talep edilen koruyucu tedbir talebini, "müştekinin fiziksel şiddete uğrayacağına dair herhangi bir olay veya delilin bulunmadığı" gerekçesiyle reddetmiştir. Bu karar, aynı zamanda Kanuna açıkça aykırılık içermektedir. Zira koruyucu tedbir kararlarının verilmesi için delil aranmayacağı Kanunun açıkça öngördüğü bir husustur.

Bir başka dosyada tedbir kararı talep eden kadının boşanma davasında, fiziksel şiddete uğradığını gösterir doktor raporu bulunduğu halde hâkimin, delil bulunmadığı gerekçesi ile talebi reddettiği görülmüştür.

Yine bir vakada, şiddet uygulayan kişinin, silah taşıyan bir kamu görevlisi olmasına rağmen koruyucu tedbir kararında silaha ilişkin bir hüküm bulunmaması dikkat çekici bir husustur.

Hayati tehlikenin bulunduğu ve bu tehlikenin giderilmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmadığının anlaşıldığı bir vakada, şiddet mağduruna ait kimlik değişikliğinin kolaylıkla ve derhal gerçekleştirildiği, ancak takip eden süreçte, 6284 sayılı Kanun ve kimlik değişimi tedbiri hakkında bilgisi sahibi olmayan personelin sorun çıkardığı, sorunların KAMER görevlilerinin girişimleri ve yardımları ile çözüldüğü görülmüştür.

Bu vaka ve diğer bazı örnekler, polis merkezlerinde ve jandarma birimlerinde görevli personelin, karakollarda görevli polislere oranla konuya ilişkin daha fazla bilgi sahibi olduklarını göstermektedir.

Kolluk birimlerinde görevli bütün personelin bilgilendirilmesi ve konuya hassasiyetlerinin sağlanmasıyla sorunun çözümünde önemli bir adım atılacaktır.

suçlu KİM?

Risk değerlendirmesi

Bilindiği gibi şiddete maruz kalan kişilerin can güvenliklerinin ve şiddetsiz yaşam haklarının güvence altına alınabilmesi, uygulayıcıların ev içi şiddet ve kadına yönelik diğer şiddet eylemlerine özgü dinamikleri, riskleri ve tehlikeleri özenli bir şekilde değerlendirmesiyle mümkün olabilir.

İncelenen dosyalarda, tedbir kararlarının vaka bazında ele alınmadığı, vakaların özenle analiz edilmediği, kararların takip edilmediği, mağdurun kendisinin ve ilgili sivil toplum örgütlerinin sürece dâhil edilmediği tespit edilmiştir.

Oysa bilindiği gibi risk faktörleri her vakada farklıdır, bu nedenle her olay bazında ayrı ayrı ele alınması gerekmektedir.

İncelenen dosyaların hiçbirinde elektronik izleme sistemi kullanılmamıştır.

Kolluk birimlerinde, aile içi şiddet başvurularında risk değerlendirmesi yapmak için geliştirilen form ile düşük, orta ya da yüksek risk grubu sınıflandırması yapılarak şiddete maruz kalan kişilerin hangi risk grubu içinde bulunduğu tespit edilmektedir. Ancak yeni ve önemli olan bu uygulama, adli kurumlarda ve kolluk birimlerinde somut vaka bazında risk değerlendirmesi yapabilecek eğitimli elemanın bulunmaması, şiddet mağduruna eşgüdümlü bir güvenlik ve destek sağlanmaması, mağdurun ve ilgili sivil toplum örgütlerinin sürece dâhil edilmemesi nedeniyle kendisinden beklenen faydayı sağlamakta yetersiz kalmaktadır.

Mesela,

A.G. ve Ş.D. cinayetlerinde çok açık görüleceği gibi saldırı tehlikesi somut, gerçek, yakıcı ve yakındır. Kadınlar bildikleri bütün yolları denemiş ve yardım için adeta çırpınmışlardır.

Ş.D. Davası

Uyuşturucu madde bağımlısı E.D. evliliği süresince karısına ve çocuklarına şiddet uygulamaktadır. Ş.D. halasının oğlu olan kocasına boşanma davası açmak istediği için aile tarafından ölümle tehdit edilir. Ş.D. boşanmakta kararlıdır ve davayı açar. Bunun üzerine E.D. karısının öldürülmesi kararını almak üzere aile meclisini toplantıya çağırır.

Ancak ilk toplantıda aile meclisi üyeleri arasında anlaşma sağlanmaz. Bunun üzerine daha dar bir toplantı yapılır.

Bu arada Ş.D.'nin başvurusu üzerine şiddet faili E. hakkında iki ayrı zamanda iki defa 6284 sayılı Kanun uyarınca uzaklaştırma kararı verilmiştir. Uzaklaştırma kararını ihlal ettiği için de 3 gün zorlama hapsi ile cezalandırılmıştır.

Üstelik bu olayda Ş.D. kendisi hakkında ölüm kararını tartışmak üzere aileyi toplayan kişileri savcılığa şikâyet etmiştir ve bu şikâyeti bir nevi yardım çığlığı gibidir. Ancak savcılık, bu şikâyeti hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı vererek dosyayı kapatır ve Ş.D. öldürülür. (24.12.2016)

Ş.D.'nin cinayetten dört gün önce, baroya verdiği adli yardım talebini içeren dilekçesi, son imdat çağrısı gibidir ancak bu çığlık da yerine ulaşmaz: *"2 çocuk annesiyim. Vakıf tarafından verilen 1+1 de oturuyorum. Vakıf yardımıyla geçiniyorum. Ev kadınıyım, herhangi bir gelirim yok. 7 senedir evliyim. Hep şiddet, darp, tehdit yaşadım. Çocukları bıçakla tehdit ediyor. Benim ve çocukların psikolojisi alt üst durumda. Beni ve çocukları ölümle tehdit ediyor. Ben artık dayanamıyorum. Çocuklarım perişan oldular. Eşimin yüzünden bana yardımcı olun. Defalarca ve çocuklarımın yanında madde kullanıyor. Her ne madde kullanıyorsa ne yaptığını inkâr edip şiddet ve iftira atıyordu. Beni çocuklarıma karşı kötülüyordu. Çocuklarımın psikolojisini bozup etkileyecek hitamlarda bulunuyordu. Beni soyup fotoğrafımı çekiyordu. Aileme, çocuklarıma ve çevreme benim orospu olduğuma dair iddiada bulunuyordu. Bana, çocuklarıma ve ev eşyalarına zarar veriyor. Daha önce imam nikâhlıydım kendim ve ailemin bana verdiği altınlarımı, paramı alıp kaçtı. 2011 yılında. Şimdi de yine aynı şeyleri yapıp gene bana ait altınlarımı, bir cep telefonumu, benim kendi el işimden kazandığım paraları alıp kaçıp gitti. Çocuğun kumbarasındaki parasını alıp ve evde hiç*bir *para bırakmadan daha önce metresiyle kaçıp aynı şe-*

kilde benim her şeyimi götürüp yiyip içip bitirdikten sonra yine bana geldi. Ben affettim çocuklarım için. O beni soyup metresiyle kaçtı. Ve şu an beni tehdit ediyor. Eğer sen boşanırsan seni ve çocuklarına gün yüzü göstermem ve sizi öldürürüm. Bana avukat verilmesini istiyorum. Boşanma sürecinde beni ve çocuklarımdan uzak durmasını istiyorum. Bana ve çocuklarıma zarar verir. Çok tehlikeli ve kurnaz bir insan kendisi. Size ve devletimize güveniyorum lütfen bir kadın cinayeti ve aile cinayeti yaşanmadan iş işten geçmeden bana yardım edin. Saygılarımla arz ederim. Teşekkürler"

A.G. Davası

A.G. ile sanık C.Y. imam nikâhlı birliktelik yaşamaktadırlar. Sanık C.'nin 2009 yılında birlikte olduğu bir başka kadını kesici aletle ağır yaralama suçundan sabıkası vardır ve bu suçtan cezaevinde yatmıştır. A.G.'ye yoğun fiziksel, sözel ve psikolojik şiddet uygulamakta, hatta A.G.'nin önceki evliliğinden olma kızını taciz etmektedir. A.G. kızını da alarak kaçıp ailesinin yanına sığınır. Sanık C., bu defa A.G.'yi ve ailesini ölümle tehdit ettiği gibi A.G.'nin kuaför dükkânını kurşunlatır. A.G. karakola başvurur, şikâyetçi olur, talebi üzerine ayrıca 6284 sayılı Kanun uyarınca 3 ay süreyle uzaklaştırma ve yaklaşmama kararı verilir. Sanık C.'nin geçmişi, sabıkası önemli bir risk faktörüdür ancak ciddiye alınmadığı gibi verilen tedbir kararı da özenle ve ciddi biçimde takip edilmez. Sanık C. bulduğu ilk fırsatta A.G.'yi vücudunun 17 yerinden ateşli silahla öldürür.

A.G. cinayetinden sonra annesi Y. BİMER'e avukat talebi ile gönderdiği dilekçesinde aynen şöyle yazmıştır:
"Bu adam kızım sağ iken ölümle tehdit ediyordu. Dükkânını kurşunlattı. Elimde ses kaydı var. Ben kurşunlattım diyor. Savcılığa suç duyurusunda bulunduk. Takipsizlik verildi. Kızımın vefatından bir hafta sonra şikâyetlerimiz hakkında takipsizlik kararı geldi. Kızım devletimize güvendiği için öldü. Kızım öldü ve bize bu kadar açtığımız davaların boş ve asılsız olduğu kararı geldi."

Bu cinayetler öncesinde, somut vaka bazında gerekli tedbirler alınsaydı, tedbir kararları özenle takip edilseydi, savcılar, şiddet faillerinin suç geçmişlerini araştırmış olsalardı, koruyucu tedbir kararının ihlalinin işaret ettiği risk dikkate alınsaydı cinayetler önlenebilirdi.

Kadına yönelik şiddetle mücadele, cezasızlığa karşı mücadeleyi de içerir. Bu konuda gerçekten mücadele verilmek isteniyorsa, sadece faillerin değil aynı zamanda süreçte yer alan görevlilerin de hata ve ihmalleri nedeniyle hesap vermeleri sağlanmalıdır.

Proje kapsamında incelenen dosyalarda ayrıca, koruyucu tedbir kararlarına uygun davranmayan failler hakkında gerekli cezai yaptırımların hızlı ve etkili bir biçimde uygulanmadığı, koruyucu/önleyici gözaltı ya da tedavi programları uygulanmadığı görülmüştür ki yüksek risk içeren vakalarda bu önlemlerin hayati önem taşıdığı açıktır.

Adalet sisteminde, faillerin eylemleri için sorumluluklarını kabullenmeleri ve kadınlara yönelik davranış ve inanışlarını sorgulamalarının sağlanmasına yönelik tedbirler alınmalıdır.

Etkili Soruşturma - Kovuşturma - Yaptırım ve Önlemler

Şiddetsiz bir yaşam hakkı, her bireyin hakkıdır.

Devletler, bu hakları korumakla yükümlüdürler. Bu hakların ihlal edildiği durumlarda ise acil müdahale edilmesi, etkili ve özenli bir resmi soruşturmanın yapılması zorunludur.

Toplantılarda görüşlerine başvurduğumuz avukatlar, acil müdahale gereken vakalar şayet hafta sonuna denk gelmiş ise savcı bulamadıklarından yakınmışlardır.

Oysa hangi görevde olursa olsun bütün devlet görevlileri, acil ve etkin soruşturma yükümlülüğüne uygun davranmak gerek kamusal alanda gerek özel alanda şiddetten arınmış bir yaşam sürmenin her birey açısından temel bir insan hakkı olduğu bilinci ile hareket etmek zorundadırlar.

Ancak ne yazık ki,incelediğimiz cinayet vakalarında devlet görevlilerinin bu bilinçle hareket etmediği görülmektedir. Örneğin, A.D., Ş.D., A.Ö., A.G. ve H.Ö. cinayetlerinde, şiddete maruz kalan kadının hayati tehlike altında olduğu, tehlikenin gerçek, yakın ve çok muhtemel olduğu bilinmesine rağmen olayın özelliklerine uygun gerekli önleyici/koruyucu tedbirlerin ya hiç alınmadığı ya da her olaya uygulanan şablon tedbir kararları verilip bu kararların takibinin dahi yapılmadığı tespit edilmiştir.

Öldürülen bu kadınlar, can güvenliklerinin tehlike altında olduğunu, koruma istediklerini başvurdukları bütün kurum ve kuruluşlardaki yetkililere anlatmaya çalışmış ancak bu kurumlardaki görevliler, kadınların yardım çığlıklarına adeta kulaklarını tıkamışlardır.

Ş.D. aile meclisinin kendisi hakkında ölüm kararı vermek üzere toplandığını, can güvenliğini sağlamakla görevli kolluğa ve devletin savcısına bildirmiş ancak savcılık kovuşturmaya yer olmadığı kararı vererek devletin kapısını Ş.D.'nin yüzüne kapatmıştır. Oysa bu kararı verirken savcı, Ş.D.'nin fiziksel şiddet, yaralama, darp ve ölümle tehdit suçları ile karakola birden çok başvurusunun olduğunu, failin tedbir kararını ihlal ettiğini UYAP sisteminden görmektedir. Bu vakada sadece savcı değil aynı zamanda ayrıca kolluk ve hâkim, failin uyuşturucu madde bağımlısı olduğunu, madde kullandığında şiddetin dozunu arttırdığını da bilmekteydiler. Buna rağmen iki başvurusunda da sadece iki ay süreyle uzaklaştırma kararı verdiler, verdikleri bu kararın takibini de yapmadılar. Üstelik fail tedbir kararını ihlal etmişti ve aynı zamanda aile meclisi toplantılarının, yaygın örf, adet ve gelenekler göz önüne alındığında yüksek risk barındırdığını da bilmekteydiler. Ancak ne yazık ki gerekli tedbirleri almadılar.

Bu vakada şayet kolluk, savcı, yargıç görevlerini özenle yapmış olsalardı Ş.D. cinayetinin önüne geçilebilirdi. Bu görevlilerin, olaya yaklaşımlarındaki ihmal ve özensiz davranışları hesap vermelerini gerektirir nitelikte olmasına rağmen ölüm sonrası yürütülen soruşturmada bu kişilerin cinayete giden süreçteki rolleri araştırılmadı, hiçbiri hakkında soruşturma açılmadı.

İncelenen dosyaların hiçbirinde özellikle cinayet davalarında cinayet öncesi sürecin, hiçbir şekilde araştırılmadığı, devlet görevlilerinin hataları ve ihmali davranışları soruşturulmadığı görülmüştür.

Kadınların hayati tehlikesinin bulunduğu olaylarda, risk değerlendirmesinin yapılmadığı, somut olayın özelliklerine uygun koruyucu/önleyici tedbirlerin alınmadığı, acil engelleme emirlerinin derhal uygulamaya konmadığı, önleyici gözaltı ve bunlara benzer tedbirlerin yeterli, süratli bir şekilde alınmadığı tespit edilmiştir.

Örneğin,

B.Ü. dosyasında şiddet mağduru kadın, yargılama sırasındaki beyanında,karakola her gittiğinde kocasına destek verildiğinden şikâyet etmektedir. Bu beyanından B.Ü.'nün kolluğa daha öncesinden birden fazla başvurusunun bulunduğunu anlıyoruz. Ancak elimizdeki dosyalarının hiçbirinde bu hususun araştırıldığına dair bir bilginin ya da belgenin bulunmadığını da görüyoruz. Bu ihmalin bedelini, ne yazık ki şiddete maruz kalan kadın, vücudunda iz bırakacak şekilde yakılması ile ödemiştir.

Soruşturmanın niteliği olaylara göre değişebilir ancak devletin görevlendirdiği yetkili kişi ve makamlar vuku bulan bir olayda derhal harekete geçmek zorundadırlar. Soruşturmanın etkin olabilmesi için suç olarak tanımlanan eylemin aydınlatılmasına yönelik hukuki açıdan gerekli olan tedbirlerin hepsi alınmalıdır.

İncelenen dosyalar arasında, üç şüpheli intihar vakası bulunmaktadır. Bu vakalardan birinde, dava açmayı gerektirir şüphe bulunmasına rağmen bu suçtan soruşturma dahi açılmadığı, soruşturma açılan bir diğer vakada ise gerekli araştırma yapılmayıp (KYOK) Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı verildiği, diğerinde ise intihara yönlendirme ve yardım suçlarından dava açılmış olmasına rağmen yargılama sonunda sanık hakkında beraat kararı verildiği ve bu kararın da kesinleştiği görülmüştür.

Üç vakada, üç ayrı kadının ölümü, araştırılmaya dahi değer bulunmamıştır. Otopsi raporunda K.Ç.'nin vücudunda çok sayıda ekimoz bulunduğunun tespitine, A.Ö.'nün vücudunda yanık ve darp izleri bulunmasına rağmen gerekli soruşturma yapılmamış, maddi gerçeği ortaya çıkarabilecek deliller araştırılmamıştır.

Sonuç olarak intihar vakalarının, etkili bir şekilde soruşturulmadığı, intihar olduğu kabul edilse dahi nedenlerinin araştırılmadığı ve olaydaki şüpheli noktaların değerlendirilmediği, delillerin kapsamlı bir analize tabi tutulmadığı görülmektedir.

Oysa devletin yaşam hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin usule ilişkin boyutu, doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütmeyi gerektirir.

Etkin bir soruşturma için, ayrıca soruşturmanın ivedilikle ve makul sürede yapılması ve kamunun denetimine açık olması da gerekir.

Bu bakımdan ceza davalarına katılım sorunu önem kazanmaktadır. Bu konuda mahkemelerin, farklı kararlara imza attıkları görülmüştür. Ceza mahkemelerinin çoğunluğu, davaya mağdur yanında katılmak için suçtan doğrudan zarar görme şartını dar yorumlayarak baroların ve kadın örgütlerinin katılma taleplerini reddetmektedirler. Sayıca diğerlerine oranla az olsa da bazı mahkemelerin, özellikle baroların kadın hakları merkezlerinin katılım taleplerini kabul ettikleri görülmüştür. Ancak, barolarda yapılan toplantılarda avukatlar, hâkimlerin son dönemde sürekli değiştiğini, yeni kadroların, baroların davaya katılma talepleri hakkında giderek olumsuz kararlar verdiklerini dile getirmişlerdir.

Bir cinayet dosyasında, baro kadın hakları merkezinin davaya katılma talebi, mahkeme heyetince değerlendirilmiş, talep, oy birliği ile değil oy çokluğu ile kabul edilmiştir. Karara muhalif kalan üyenin gerekçesi, suçtan doğrudan zarar görülmediğine ilişkindir ancak bu karşı oyu ilginç kılan heyetin kadın üyesinin karara muhalif kalması ve muhalefet şerhi yazmasıdır.

Etkin ve mağdur odaklı bir soruşturma ve hesap verilebilirlik ilkesi bağlamında barolar ile ilgili sivil toplum kuruluşlarının davaya katılımının ne kadar önemli olduğu, K.Ç. ve N.B. davalarında açıkça gözlenebilmektedir. Bu davaları diğerlerinden ayıran en önemli özellik, sürecin mağdur odaklı bir yaklaşımla yürütülmesi ve maddi delillerin toplanmasındaki özen olgusudur. Yine bu davaları diğerlerinden ayıran bir diğer özellik,yargılamaların makul bir sürede tamamlanması ve kamuoyunun izlemesine yeterli imkân sağlamasıdır.

Davalara, baroların ve sivil toplum örgütlerinin katılımı, ayrıca mahkemelerin, kamuoyunda "kravat indirimi" olarak bilinen takdiri indirim uygulaması ile haksız tahrik taleplerini daha dikkatli değerlendirmelerini sağlamaktadır.

Takdiri indirimi düzenleyen Ceza Kanunu 62/1 maddesi, "fail yararına cezayı hafifletecek takdiri nedenlerin varlığı halinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine, müebbet hapis; müebbet hapis cezası yerine, yirmi beş yıl hapis

cezası verilir. Diğer cezaların altıda birine kadarı indirilir." şeklindedir.

İncelenen dosyalarda sanık lehine iyi hal indirimi uygulanan karar sayısının bir önceki döneme göre daha az olduğu görülmüştür. Cezalarda sanık lehine indirimi öngören TCK 62. maddenin neredeyse her davada otomatik olarak uygulandığı bir önceki döneme oranla bu dönem sayının azalması, bazı davaların özellikle AÇSPB vekilleri, barolar ve kadın örgütleri tarafından takip edilmesiyle alakalı olabilir.

A.D. davasında Yargıtay 1. Dairesi'nin TCK 62 uygulanması yönünden yerel mahkemenin kararını bozma gerekçesi son derece önemli ve olumlu bir gelişmedir ve aynen şu şekildedir:
"Suçun işlenme biçimindeki hususiyetler, toplumda meydana getirdiği tepki ve infial, kamu vicdanını rencide edici niteliği nazara alındığında sanık lehine hak etmediği halde indirim uygulanması suretiyle eksik cezaya hükmolunması bozmayı gerektirmiştir."

Emsal niteliği taşıyan bu olumlu karar, davayı izleyen kamuoyunun, baronun ve kadın örgütlerinin kararlı takibinin sonucudur.

İncelenen bir kısım dosyada, faillerin, kadınlara ve kız çocuklarına akıl almaz yöntemlerle ve uzun süre işkence uyguladıkları, bu vahşetin yakınlarınca bilindiği halde önlenmediği, ihbar edilmediği hatta komşuların daha sonra açılan davalarda tanıklık etmekten kaçındıkları görülmektedir. Yargılama makamlarının ise işkence ve eziyet olgusuna rağmen cezaları tayin ederken iyi hal indirimi uygulamaları dikkati çeken bir diğer husustur.

Örneğin,
F.R. davasında dava öncesinde karısına defalarca şiddet uygulayan failin son olarak üzerine kaynar su dökerek, kalıcı izler bırakacak şekilde ağır yaraladığı olayda mahkemenin, kararındaki çelişki dikkat çekicidir. Mahkeme, "eşe karşı silahla yaralama suçu işlemekteki ısrarlı tutumu, sanığın güttüğü amaç ve saik, kullandığı suç aletinin vahameti (kaynar su) göz önünde bulundurularak alt sınırdan ayrılmak suretiyle" vermiş olduğu hapis kararına TCK 62 madde uyarınca indirim uygulamıştır. Şiddet uygulamadaki ısrarlı tutum varsa 62. Maddede sayılan şartlar yok demektir. Bu gerekçe ile indirim yapılamayacağı çok açıktır.

Bazı dosyalarda delillerin kapsamlı bir analize tutulmadan karar verildiği, kimi kararların hangi gerekçeyle oluşturulduğunun anlaşılamadığı görülmüştür.

H.Ö. cinayetinde fail kocaya hem haksız tahrik ve hem de TCK 62 maddesi uyarınca iyi hal indirimi uygulanmıştır. Oysa bu davada, haksız tahrik oluşturacak ve cezadan indirim gerektirir bir hal kesinlikle mevcut değildir.

Bu arada K.Ç.davası kararı, meşru müdafaa konusunda verilmiş olumlu örnek bir karar olarak paylaşılmıştır. Bu davada, maktul babadır ve yıllardır kendi kızlarına tecavüz etmektedir. Cinsel istismar haricinde insanı dehşet içinde bırakacak işkence yöntemleri kullanan ve sürekli kafalarına silah dayayan babalarını büyük kızı K.Ç. yine bir tecavüz girişimi sırasında babasının silahını ele geçirerek vurmuştur. Bu dava, baro ve sivil toplum örgütleri tarafından takip edilmiş ve yargılama sonrasında K.Ç. hakkında meşru müdafaa hükümleri uyarınca beraat kararı verilmiştir. Bu karar da benzer vakalar için örnek bir karar niteliğindedir ve mahkemenin, beraat kararı gerekçesi şöyledir:
"Sanığın kendisine yönelik gerçekleşen, tekrarlayan ve tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anki hal ve şartlara göre sınırı mazur görülebilecek bir heyecan, korku ve telaşla aştığı kabul edilerek, meşru müdafaada sınırın mazur görülebilecek bir korku, heyecan ve telaştan aşması nedeniyle ceza verilmesine yer olmadığına..." Bu dava da baroda görevli avukatlar ile kadın örgütleri tarafından takip edilen bir davadır.

Trans kadınların maruz kaldığı şiddet vakalarının takibinde büyük sorunlar olduğu, şiddetin yeterince ciddiye alınmadığı, soruna zarar görenin insan hakları açısından yaklaşılmadığı, kimi

olaylarda önyargılı tutumların etkili olduğu tespit edilmiştir.

Mesela Ç.Ü. gece evinden çıktığında kapının önünde beliren 3-4 erkek şahıs tarafından trans kadın olması nedeniyle saldırıya uğramış ve yaralanmıştır. Ç.Ü. saldırıda kendini savunmaya çalışmış, çıkan arbede sırasında grubun kullandığı otomobilde ciddi olmayan biçimde hasar oluşmuştur. Grup içindeki bir şahıs aracındaki zararı karşılaması için Ç.Ü.'ye şantaj yaptığı gibi ölümle de tehdit etmiştir. Ç.Ü. bu şahıslardan şikâyetçi olduğu halde yaralamaya karışan kişiler her nasılsa bulunamamış ve bu eylem cezasız kalmıştır.

E.T. dosyasında ise ısrarlı takip, taciz, görevi kötüye kullanma suçunun şüphelileri polis memurlarıdır. Valilik bu memurlar hakkında soruşturma izni vermemiştir. E.T.'nin avukatı aracılığıyla yapmış olduğu itiraz sonucunda şüpheli polisler hakkında ön inceleme süreci başlatılabilmiştir.

S.K.dosyasında ise erkek arkadaşı tarafından saldırıya uğrayıp burnu kırıldıktan sonra ikinci katın penceresinden atılan ve vücudunda kırıklar bulunan trans kadın, failin ve ailesinin baskısı ile ifadesini değiştirip şikâyetçi olmadığını bildirmiştir. Savcılık, şikâyetçi olunmadığı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığı kararı vermiş, karardan sonra devreye giren S.K. avukatının suçun kasten öldürmeye teşebbüs olduğu ve şikâyete bağlı olmadığı itirazı ile dava açılabilmiştir.

Aktarılan gelişmelerden görülebileceği üzere, trans kadınlara yönelik şiddet ve hak ihlallerinde sonuç alınabilmesi ancak avukatının ısrarlı ve ciddi takibi ile mümkün olabilmektedir.

H. dosyası ise nitelikli cinsel saldırı ve kişiyi hürriyetinden alıkoyma suçuna ilişkindir. H. iki fail tarafından zor kullanılarak ve boynuna bıçak dayanarak tecavüze uğramıştır. Kurtulur kurtulmaz 155 polis imdat hattını aramış ve gelen ekip tarafından hastaneye götürülmüştür. Hastanedeki muayenesi sonucunda boynunda ekimozlar, alnında şişlik ve sıyrıklar tespit edilmiş, alınan meni ve sürüntü örneklerinin ve diğer bulguların faillere ait olduğu tespit edilmiş ve ayrıca olay yerinin kamera görüntülerinin H.'nin gerek kollukta ve gerekse de savcılıkta anlattıklarını doğrular nitelikte olduğu görülmüş, şüpheliler tutuklanmış ve dava açılmıştır. Bu aşamaya kadar gerek kolluğun ve gerekse savcılığın müdahale ve delilerin toplanması konularında gösterdikleri performans son derece isabetlidir ve olumlu bir örnek olarak gösterilmelidir.

Ancak bu aşamadan sonra tutuklu sanıkların aileleri, H. üzerinde baskı kurdukları gibi para teklif etmişler, güvencesiz ortam ve ekonomik açıdan zaten zor durumda olan H. önerilen para miktarını kabul ederek şikâyetinden vazgeçmiş, para karşılığı sanıklarla birlikte olduğunu söylemiştir ve böylece sanıklar cezaevinden çıktıkları gibi haklarında beraat kararı verilmiştir.

Bu vaka, İstanbul Sözleşmesi'ne ve dolayısıyla 6284 sayılı Kanuna aykırı bir uygulamanın, tecavüz faillerinin cezasız kalması sonucuna yol açtığını göstermesi açısından önemlidir. Bu olayda suçun oluşumu için aranan bütün unsurlar vardır ve bütün deliller eylemin bir saldırı olduğunu kanıtlar niteliktedir. Cinsel şiddet eylemleri, rızaya dayanmadığından şikâyete tabi değildir. Olayda rızanın bulunmadığı da çok açıktır.

Kadınların adli sürece ilişkin görüşleri

Proje kapsamında dosyanın tarafı olan kadınlara, adalet süreci hakkındaki görüşleri sorulmuş ve görüşülebilen 59 kadından 48'i adli süreçten memnun olmadıklarını ve şikâyetlerini bildirmişlerdir. 11 kadının ise memnun olduklarını dile getirdikleri görülmüştür. Memnuniyet belirten kadınların, görüşlerini "şimdilik" kaydıyla açıklamaları dikkat çekicidir. Örneğin, "avukatım benimle ilgileniyor, şimdilik memnunum" gibi.

Kadınların adli sürece dair görüşlerinden aşağıya aktarılan örneklerden de anlaşılacağı üzere, kadınlar, çoğunlukla adli sürecin işleyişindeki yavaşlıktan ve davaların uzunluğundan ve etkisizliğinden yakınmaktadırlar.

Çoğunluk aynı kanıda olmasa da bazı kadınlar, adli sürecin, kolluktan başlayarak her aşamasında kendilerini dışlanmış hissettiklerini, özellikle karakollarda kendilerine değil kocalarına destek verildiğini ifade etmişlerdir.

Duruşmalarda kendilerine yeterli söz hakkı verilmediğinden şikâyetçi olan kadınlar, savcı ve hâkimlerin sert ve baskıcı tutumları nedeniyle kendilerini ifade edemediklerini belirtmişlerdir.

Mahkeme kararlarının uygulanmadığından şikâyet eden kadınların büyük çoğunluğunun nafaka kararlarını örnek olarak göstermeleri dikkat çekicidir.

Kadınlar, adli sürecin etkin ve adil yürütülmediğinden şikâyet etmektedirler.

Öldürülen kadınların yakınları, ölüm tehditleri bildirildiği halde savcıların dava açmadığından, tedbir alınmadığından şikâyet etmektedirler.

Bütün bunlara ek olarak resmi dili bilmeyen ya da kendilerini ifade edebilecek derecede bilmeyen kadınların, bir türlü bitmeyen, uzayan süreç karşısında kendilerini yalnız ve çaresiz hissettikleri, sürecin yıldırıcı ve yıpratıcı olduğunu dile getirdikleri görülmektedir.

Uzun ve etkisiz süreçten umudu kesip davayı takip etmekten vazgeçen, davadan feragat eden ya da şikâyetlerin geri çeken kadınların, çoğunluğunun, dil bilmeyen ya da resmi dili yeterince bilmeyen Kürt ve Suriyeli kadınlar olduğu da görülmektedir.

Bu arada şiddet ortamından uzaklaşabilen, dava açan ve ailesinden ya da KAMER'den destek gören kadınların, adli süreçteki sıkıntılar ile şiddet geçmişlerini kıyasladıkları, sıkıntılı olmakla birlikte adli süreci, önceki yaşantılarına oranla daha katlanılır buldukları görülmüştür.

Memnuniyet bildiren kadınların, sürecin tamamı ile ilgili bir görüş belirtmek yerine sadece avukatlarının ve KAMER'in ilgisinden söz ederek memnuniyet bildirmeleri de ilgi çekici bir diğer husustur.

Özellikle "artık 6284 sayılı Kanunu ve haklarımı biliyorum, bu nedenle bir şikâyetim yoktur" şeklindeki beyanların, hakları konusunda bilgi sahibi olduklarında kadınların kendilerini güçlenmiş hissettiklerini göstermesi bakımından önemlidir.

Ayrıca "Eskiden korkak biriydim, KAMER'e gittim, bana bir güven geldi" şeklindeki sözler ise kadınların yalnız olmadıkları duygusunun, dayanışmanın önemini göstermesi açısından önemlidir.

Kadınların dilinden adli sürece ilişkin görüşlerden bazıları şöyledir:[1]

"yıllardır, hakkım olanı alamıyorum"

"ceza davasında yeterli söz hakkı vermiyor, anlattıklarımı dinlemiyor, kendimi baskı altında hissediyorum, çok sert, çekiniyorum, kendimi ifade edemiyorum"

"uzun süren davada hem ben hem de ailem yıpratıldı. Ama yine de bana inanılmaz şiddet yaşatan adamdan ayrı olmak huzur verici"

"Beni kabul etmediler, evimdeki her şeyimi, kıyafetlerimi, nüfus cüzdanıma kadar aldılar. Ortada kaldım. Yardımlarla geçimimi sağlamaya çalışıyorum. Boşanma davası açtım 2 yıldır hala bo-

[1] Kadınların beyanları, imla hataları düzeltilmeksizin aynen aktarılmaktadır.

şanamadım. Nafaka vermiyor. Tazminat davası açmak istiyorum param olmadığı için sonuçlanmıyor."

"Kız kardeşimi 15 yaşında berdel verdiler. Gittiği evde sürekli işkence ettiler. Öldürülmeden 7 ay önce "öldürecekler" dedim, şikâyetçi oldum. İşkence yapanlara dava açmadılar ama bana iftira davası açtılar."

"savcılığa suç duyurusunda bulunduk hiçbir şey çıkmadı. Ta ki kızım katledilene kadar kızımın vefatından 1 hafta sonra şikâyetlerimiz hakkında takipsizlik dilekçesi geldi."

"İlgili davranmıyorlar. Kimse yanımda olmadığı için. Kadın olduğum için. Erkeğin tarafını tutuyorlar. 2 yıldır boşanamıyoruz. Boşanabilsem annemin maaşını alıp geçimimi sağlayacam. Hâkime de söyledim. Ortada kaldım. Sonuçlansın artık".

"mahkeme olduğu zaman bile avukat bana haber vermedi. Çocuğumun geçici velayetini bile vermişler haberim olmadı. Benim hakkımdaki kararları benim bilmem gerekmez mi?"

"eşim, çocuklarıma nafaka vermemek için ücretli avukat tutup velayet davası açmış. Bana sen iyi para edersin git kendini sat dedi. Nafaka ve tazminat hakkımı istiyorum."

"KAMER'in etkisi ve desteği çok, şimdilik her şey yolunda"

"Bu süreçte çok hırpalandım, baskı gördüm. Topluma ve aileye inancımı kaybettim. Benim için çok sancılı geçiyor."

"Eşimin ailesi tanınan bir aile, sanırım avukatlar çekiniyordu. Barodan avukat talep ettim, o da hiç ilgilenmedi. Konuşmadığı gibi bana bilgi vermiyorlar. Heyet eşimin tarafını dinledi beni hiç dinlemediler."

"mahkeme bitti, nafakaya, tazminata karar verdi, beş ay geçti, nafakayı, tazminatı ödemedi, mağdurum."

"baro avukat verdi ama dil bilmiyorum, anlaşamadık. KAMER avukat görüşmelerime geliyor."

"benden intikam almak için üç aylık bebeğimi kaçırıp çocuk yuvasına vermiş, aklımı kaybedeceğim, mahkemeye gidiyorum, bilgi vermiyorlar, hakaret ediyorlar, kovuyorlar"

"çocuklarım istismar edilmiş, geç fark ettim, delil istiyorlar, nasıl delil bulayım, dava çok uzun sürüyor, ailem ve etraf beni ve çocuklarımı suçluyor"

"davanın bu kadar uzun sürmesi, psikolojimi bozdu, beni çok yordu. Kendimi iyi hissetmiyorum"

"Bir şikâyetim yok. Çünkü haklarıma dair 6284 no.lu yasa bana anlatıldı. Yapacağım ve bana sunulan çok hakkım var. Ve bu haklarımı kullanacağım."

"ASP avukatının yürüttüğü bu dava biz katılmasak bile bütün her şey ince ayrıntılar ile takip ediliyor."

"Ben korkak biriydim. Eşim İstanbul'daydı. KAMER'e başvurdum. Etkinliklere katıldım. Bana bir özgüven geldi. Kendimi daha güçlü hissettim. Onların sayesinde bu dayaktan kendimi kurtarmak için her yere başvurdum. Aileme bile başkaldırdım artık, şu an mahkemeyi bekliyorum. Hayırlısıyla kurtuluyorum inşallah çünkü ben artık o eski korkak A. değilim. Kendime ve çocuklarıma güzel bir hayat yaşatacağıma söz verdim. Kimsenin bizi üzmesine bir daha izin vermeyeceğim."

"Boşanma davası çok uzun sürdü. Koruma kararım var ama kocam çocuğumu kaçırdı ve sürekli evin etrafında dolaşıyor."

"Sürekli mahkeme stresi sarıyor, üç yıldır aynı sorunlarla psikolojim bozuluyor."

"Duruşma gününde yaşadıklarımı anlatamadan karşı taraf barışmak istediğini söyleyince duruşmamız ertelendi. Kadın olarak haklarımı savunmalarını istiyorum."

"Boşanma davam sonuçlandı ama 17 yıl şiddetin her türlüsüne, raporlarla, çocuklarımın tanıklığıyla kanıtlamama rağmen sadece 5000.- TL maddi, 5000.- TL manevi tazminat verilmesi ve mal paylaşımı davamın altı yıldır devam etmesi hiç adil değil. Bir kadının hayatı bu kadar ucuz olmamalı bu kadar değersizleştirilmemeli."

"Şiddeti yaşayan bendim beyan etmeme rağmen hiçbir şey elde edemedim haksız görülüp ezilen ben oldum çünkü ben bir KADINIM."

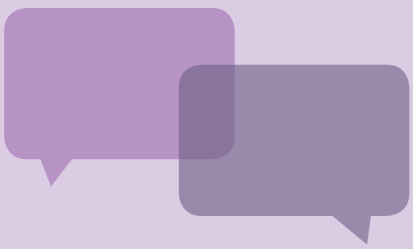

Haksız tahrik indirimi

TCK 29. maddesi,"haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında suç işleyen kimsenin" ceza indiriminden yaralanacağını kabul etmiştir. Haksız tahrikin derecesi yapılacak ceza indirimi oranını da belirleyecektir.

Haksız tahrik indirimi, son yıllarda sıkça kullanılmamakla beraber özellikle sözde "namus" sebebiyle işlenecek cinayetler kapsamında uygulanması ihtimali ve riski nedeniyle eleştirilmektedir.

Zira kadına yüklenen rol sınırlarından, ufacık bir sapma, örneğin kadının boşanmak istemesi ya da boşanma davası açması, boşandıktan sonra bir başkasıyla evlilik yapması gibi nedenler, şiddeti haklı çıkarmak için kullanılmaktadır.

Proje kapsamında incelenen ve "namus" cinayeti olarak nitelendirilebilecek bir dosyada, fail, öldürdüğü karısının başkalarıyla ilişkisi olduğundan bahisle haksız tahrik indirimi uygulanmasını talep etmiştir. Kadın, boşanmak istediği ve hatta boşanma davası açtığı için öldürülmüştür. Mahkeme, tanık anlatımları ve diğer delilleri değerlendirerek haksız tahrik talebini kabul etmemiş sanığı önce ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıyla cezalandırmış, bu cezayı TCK 62. madde uyarınca iyi hal indirimi uygulayarak müebbet hapis cezasına çevirmiştir. Dosya istinaf incelemesi talebiyle Bölge Adliye Mahkemesine gönderilmiştir. (Bu dava, baro temsilcileri ile kadın örgütleri tarafından izlenen bir davadır.)

Ancak, Bölge Adliye Mahkemesi istinaf kararında; yerel mahkemenin kararını, "sanığın beni aldatıyor şeklindeki iddiasının, haksız tahrik uygulanıp uygulanmamasının değerlendirilmesi bakımından yeteri kadar araştırılmadığı" gerekçesiyle bozmuştur.

Bölge Adliye Mahkemesinin söz konusu bozma kararı ve gerekçesi, İstanbul Sözleşmesi'nin 42. maddesine açıkça aykırılık içermektedir. Haksız tahrik kavramını yorumlayış biçimi, Sözleşmenin kabul edilemez bulduğu bir gerekçe ile cinayet kurbanı kadının suçlanmasına yol açacak niteliktedir. Bu yaklaşım, "namus" kılıfı altında suç işlenmesini teşvik edebilir ve işlenen suçlara "namus" kılıfı yaratılması tehlikesine yol açabilir. Bu somut olayda aynı zamanda, yerel mahkemenin bozmaya uyup haksız tahrik indirimini uygulaması durumunda fail, iyi hal indirimi ile birlikte haksız tahrik indiriminden de yararlanacak ve ne yazık ki bu uygulamalar, kadına yönelik şiddetin cezasızlığı algısını güçlendirecektir.

İncelenen ceza dosyalarının hemen hepsinde, şiddet faili sanıkların haksız tahrik indirimi talep ettikleri görülmektedir. Kadın boşanmış dahi olsa eski eşi tarafından takip edilmekte, şiddet görmekte ve şiddet failleri, "namus" kavramı ile kendilerini savunmaktadırlar. Yargıç ve savcıların kadına yönelik şiddet vakalarında, "namus" ya da gelenek gibi kabul edilemez gerekçelerle haksız tahrik indirimi uygulamalarından kaçınmaları önerilmektedir.

Ceza Kanunu 29. maddesinde, sözde "namus" adına işlenen suç ve cinayetlerin haksız tahrik indiriminden yararlanamayacağı şeklinde bir düzenleme yapılması, sorunu çözecek ve şiddet mağdurlarına hukuki himaye sağlayacaktır.

Sonuç olarak yargısal süreçlerde uygulanan haksız tahrik ve iyi hal indirimleri, kadına yönelik şiddetin, ciddi ve ağır bir suç olmadığı algısını yaratmaktadır. Bu durum, şiddetin tekrarlanması ve dozunun artmasına yönelik yüksek risk barındırmakta ve kadınların ve kız çocuklarının şiddetten arınmış bir şekilde yaşama hakkını ihlal etmektedir.

Boşanma davaları

Boşanma davalarından sadece biri anlaşmalı boşanma talebiyle açılmış ancak çekişmeli boşanma davalarından dört tanesi de yargılama sırasında taraflar anlaştıklarından anlaşmalı boşanma davasına dönüştürülmüştür.

Bu davaların ilgi çekici tarafı, başlangıçta anlaşmalı boşanma olarak açılan dava dâhil olmak üzere istisnasız bütün kadınların anlaşmaya, baskı, tehdit, çaresizlik ya da yılgınlık sonucu razı olduklarını bildirmeleri ve boşanma davasının sonuçlanır sonuçlanmaz velayete ya da nafakaya dair yeni bir dava açmak için harekete geçmeleri olgusudur.

Anlaşmalı boşanma protokolünü imzalayan ve duruşmada kabul etmek zorunda kalan U.Y., duruşmadan çıkar çıkmaz KAMER'e gelip protokolü baskı, tehdit ve zor altında imzaladığını, çocuklarının velayetini babalarına vermek zorunda kaldığını söylemiş ve yeni bir dava açmak için yardım istemiştir.

K.Ç.'nin herhangi bir yerden geliri yoktur ve yardımlarla yaşamaktadır. 2016 yılında açtığı boşanma davasının nafaka talebi nedeniyle uzamasından yorulduğunu ve yıldığını, ailesinden destek alamadığını, bu nedenle boşanma dışındaki taleplerinden vazgeçip, anlaşarak boşandığını anlatmıştır.

Ç.Ş. okuma yazma bilmiyor. Türkçe bilmiyor. Duruşmada, mübaşir tercüman olarak görevlendiriliyor. Mahkemeye sunulan protokolde Ç.Ş.'nin isminin altında bir karalama var. Protokol aynı zamanda şahitlerin imzasını içeriyor. Protokolde bir çocuğun velayetinin babaya verileceği yazılı olmasına rağmen duruşmada iki çocuğunun da velayetini istediğini beyan ediyor. Hâkim bu beyanı duruşma tutanağına geçirmesine rağmen protokolü aynen onaylıyor ve çocuklardan birinin velayetini babaya veriyor.

F.K. 2016 yılında boşanma, nafaka ve tazminat talebiyle açmış olduğu davasını, dava uzayınca diğer taleplerinden ve nafaka talebinden vazgeçerek sonuçlandırıyor.

N.Y. nafaka, tazminat talep etmediği protokolü tehditle imzaladığını söylüyor.

Bu örneklerin açıkça gösterdiği gibi anlaşmalı boşanma davaları ya da duruşma sırasında tarafların anlaştıklarını beyan ettikleri vakalar, çoğunlukla kadının gerçek taleplerini içermiyor. Üstelik bu vakaların hemen hepsinde kadına yönelik şiddet hikâyesi var. Üstelik kadınlar genellikle yoksul ve çaresiz durumdalar. Hâkimlerin bu tür vakalar karşısında kadının gerçek talebinin ne olduğunu, kadının ekonomik durumunu, ailesinden ya da devletten destek görüp görmediğini, şiddet geçmişini titizlikle araştırarak karar vermesinin adaletin yerine getirilmesi açısından isabetli olacağını düşünüyoruz.

Boşanma davalarında dikkat edilmesi gereken bir diğer husus, kadınların davadan feragat ettiği durumlardır. Kadınlar genellikle davaların uzaması, kendilerini yalnız ve çaresiz görmeleri nedeniyle davalarından feragat edip şiddetin mekânına, şiddet faili kocalarının yanına dönüyorlar.

C.K.'yı abisi ve yengesi, para karşılığında zorla kendisinden çok yaşlı bir adamla evlendiriyor. Boşanma davası açıyor ancak uzunca bir süre dava sonuçlanmayınca davadan feragat ediyor. Daha sonra yeniden dava açmak istediğini beyanla KAMER'e başvuruyor.

S.Ç. kocası ve ailesinin muhalefetine rağmen boşanma davasını açıyor. Ancak evden çıkmasına izin vermedikleri için duruşmaya gidemiyor. Mahkemeyi arayıp gelemez ise ne olacağını soruyor, davanın düşeceğini söylüyorlar. Gitmek istediği halde evden çıkmaya cesaret edemiyor. Dava takip edilmediğinden işlemden kaldırılıyor.

Çekişmeli boşanma davalarının ise sosyal ekonomik durum araştırmaları, Sosyal İnceleme Raporlarının beklenmesi, tanıkların dinlenmesi gibi usulle ilgili işler nedeniyle uzadığı bilinmektedir.

Bazı davaların ise hâkim değişikliği, adres araştırması gibi nedenlerle hayli uzun bir sürede sonuçlandığı görülmektedir. Yargılamanın uzunluğuna rağmen bu davalarda, bir iki istisnai vaka hariç olmak üzere genellikle, delillerin, ta-

nık beyanlarının titizlikle analiz edildiği, Sosyal İnceleme Raporlarının dikkate alındığı, sosyal ekonomik durum araştırmaları yapıldığı, şiddet iddialarıyla ilgili delillerin toplandığı, karar gerekçelerinin açıklandığı görülüyor.

N.D. davası, çekişmeli boşanma davaları arasında yukarıdaki tespite uymayan istisnai vakalardan biridir. Sekiz yıldır evli olan tarafların tüm çabalarına rağmen çocuklarının olmadığı, kocanın bu nedenle karısına psikolojik şiddet uyguladığı, aşağıladığı, hakaret ettiği, eve gelmediği, babasının evine götürüp bıraktıktan sonra dönmesini istemediği karısına, başkasıyla evleneceğini söylediği bu vakada, kadının açmış olduğu dava, davalı kocanın karısına fiziksel şiddet uygulamadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Hâkim, duruşmada davacı kadına sürekli, "sana yumruk ya da tekme attı mı, raporun var mı?" gibi sorular sormuş, davacı kadının kendisine uygulananları detaylarıyla anlatmış olmasına rağmen davayı reddetmiştir. Oysa somut olayda uygulanan psikolojik şiddet ağırdır ve dikkate alınması gerekirken dava reddedilmiştir.

Bir başka istisnai vaka, psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kalan, kocasının ailesi tarafından baskı uygulandığı gibi takılarına zorla el konup satılan, hastalandığında hastaneye götürülmeyip ilgilenilmeyen E.İ.'nin açmış olduğu boşanma davasıdır. Bu davada, davalı koca, duruşmada E.İ.'nin HDP mitingine gittiğini, bu nedenle aralarında anlaşmazlık yaşandığını beyan etmiştir. Mahkeme, E.İ.'nin nafaka ve tazminat taleplerini, tarafların kusurlarının eşit olduğu gerekçesiyle reddetmiştir. Ancak kusurun eşit olduğuna ilişkin bu hüküm gerekçesizdir. E.İ.'ye atfedilen kusurun ne olduğu belirtilmemiş, talebin ret gerekçesi yazılmamıştır. Ret kararı, gerekçesiz olduğu gibi somut duruma da tamamen aykırıdır. Hâkimin siyasi önyargılarının karar üzerinde etkili olduğu ihtimali kuvvetle muhtemeldir.

Bu örnekler dışında kalan boşanma davalarında, kusur durumunun titizlikle araştırıldığı, nafaka taleplerinin kusur ve ekonomik durum araştırıldıktan sonra hükme bağlandığı tespit edilmiştir. Yoksulluk nafakasına karar verilen dosyaların hepsinde, kadın, şiddet mağdurudur ve herhangi bir yerden geliri yoktur, boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecektir. Yoksulluk nafakası miktarlarının iki örnek dışında TL150.- ile TL250.- arasında olduğu tespit edilmiştir.

Bu miktarın üstünde tespit edilen bir vakada, karısına yıllarca yoğun şiddet uygulamış olan nafaka yükümlüsü kocanın, Almanya'dan ve Türkiye'den emekli maaşı aldığı gibi Almanya'da taksi işletmesi vardır. Mahkeme, gelir durumu araştırmasından sonra aylık TL750.- nafakaya hükmetmiştir. Ancak davalı koca özellikle nafaka miktarı yönünden karara itiraz etmiştir.

Dosyalarda tespit edilen ve toplantılarda ağırlıklı olarak dile getirilen en önemli sorun, mahkemelerce tayin edilmesine rağmen nafakaların tahsil edilemiyor oluşudur.

Boşanma davalarında dikkati çeken bir diğer husus, boşanmanın ferilerinden olan velayete ve kişisel ilişki kurulmasına dair kararlardır. Mahkemelerin bu konuda, somut olayın özellikleri acilen karar almayı gerektiriyorsa, risk değerlendirmesi yaparak ve çocuğun üstün yararını gözeterek geçici bir karar vermek yerine her davada, karar vermek için Sosyal İnceleme Raporunu bekledikleri, bu hallerde sürenin, özellikle riskli durumlarda kadın ve çocukların yararına değil zararına işlediği görülmüştür.

Barolarda yapılan toplantılarda avukatlar, velayet ve çocukla kişisel ilişki kurulması konusunda Sosyal İnceleme Raporunun beklenmesinin kadın ve çocuklar açısından şiddetin artması, çocukların kaçırılması gibi sonuçlara yol açtığını belirtmişler, bu uygulamadan vazgeçilmesi gerektiği konusunda görüş birliğine varmışlardır.

Velayete ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin taleplerin, sadece Medeni Kanun hükümleri uyarınca karara bağlandığını, 6284 sayılı Kanun uyarınca karara bağlanmış tek bir velayet ya da kişisel ilişki hükmü dahi bulunmadığı görülmüştür.

İstanbul Sözleşmesi'nin konuya ilişkin düzenlemelerine atıf yapılan bir karara da rastlan-

mamıştır. Oysa söz konusu Kanun ve İstanbul Sözleşmesi, çocuğun yüksek yararı açısından önemli düzenlemeler içermektedir. Hâkimlere, kişisel ilişki kurulmasını belirli koşullara bağlama, kısıtlama veya tamamen ortadan kaldırma yönünde karar alma olanağı da tanımaktadır.

Örneğin,

Kocasının şiddeti nedeniyle ağır yaralanan, burnu kırılan, ölüm tehditleri alan, bu nedenle işyerine dahi gidemeyen, hatta sürekli yer değiştirmek zorunda kalan D.Ö. davasında, çocuğun velayeti geçici olarak anneye verilmiş ancak uyarılara rağmen şiddet faili babayla kişisel ilişki tesis edilmiştir. Oysa hâkim, şiddet faili babanın, karısının iş yerini basıp iş arkadaşlarına dahi şiddet uyguladığını bilmektedir.

Bu örneğin de gösterdiği gibi hâkimler, velayet ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair kararlarını, somut şiddet vakalarını, şiddetin ayrılık sonrası arttığını ve ileride annenin ve çocuğun maruz kalabileceği riskleri dikkate almaksızın vermektedirler.

Ayrıca, toplantılara katılan avukatlar, hâkimlerin sığınma evinde kalan kadınlara, çocuklarının velayetini vermediklerini örnekleriyle açıklamışlardır. Bu uygulama, 6284 sayılı Kanunun amaçlarına tamamen aykırıdır.

Velayet ve çocuklarla kişisel ilişki kurulmasına dair kararların, kadının ve çocuğun güvenli bir hayat sürebilmesi hakkını gözeterek özellikle çocuğun üstün yararını dikkate alarak verilmesi önerilmektedir.

suçlu KİM?

Evliliğin iptali ve zorla evlilikler

Dosyalardan sadece bir tanesi evliliğin iptaline ilişkindir.

Medeni Kanun'daki düzenlemeye göre, evliliğin iptali, yanılma suretiyle yapılan evlilikler için istenebileceği gibi kendisinin ya da yakınlarından birinin hayatı, sağlığı, namus veya onuruna yönelik pek yakın ve ağır bir tehlike ile korkutularak evlenmeye razı edilmesi koşullarında talep edilebilecektir.

S.O. sevdiği biriyle evlenmek üzere iken kendisine musallat olan M. ve M.'nin kardeşleri tarafından kaçırılmış, dört gün boyunca bir inşaatta aç susuz bırakıldığı gibi kendisi ve ailesi için ölüm tehditlerine maruz kalmıştır. M.'nin ailesi güçlü bir ailedir. Ailesine bir zarar gelmesinden korkan S.O. evlenmeyi kabul etmek zorunda kalmıştır. Düğünden sonra ilk fırsatta kaçarak ablasının yanına sığınmış ve evliliğin iptali davası açmıştır.

Davacı tanıkları, S.O.'nun kaçırıldığını doğrulamışlar, hatta bir tanık kaçırma olayında M. ve kardeşlerine nasıl yardım ettiğini de anlatmıştır. Ancak mahkeme, davalı tanıklarının ve muhtarın anlatımlarına itibar etmiş ve Medeni Kanun'da evliliğin iptali için aranan şartların oluşmadığı gerekçesi ile davanın reddine karar vermiştir. S.O. ailesinin yanında yaşamaya devam etmekte ve bu evliliği sürdürmek istememektedir.

Bu davada, mevcut delillerin değerlendirilmesi ve yorumlanması konusunda mahkemenin hataya düştüğü söylenebilir ve bu eleştiri yerinde olabilir. Ancak kanunlarımızda, zorla yapılan evliliklerin hukuken geçersiz sayılacağına ve mağdura herhangi bir külfet yüklenmeksizin iptal edilebileceğine ilişkin bir düzenlemenin bulunmayışı, bu ve benzeri olaylarda, zorla evlilik mağduru aleyhine bir sonuç yaratmaktadır.

Yukarıya alıntılandığı gibi Medeni Kanun'da yer verilen evliliğin iptali hükümlerinin uygulama alanı kısıtlıdır ve fiziksel ve/veya psikolojik şiddet nedeniyle rızanın sakatlandığı evlilikler, mevcut hükümlerin kapsamı dışında kalmaktadır.

İncelenen dosyalarda erken yaşta ve zorla evlilik sayısının, on altı olmasına rağmen evliliğin iptali davasının sadece bir dosyayla sınırlı olması, zorla evlendirilen kadınların iptal yerine boşanma davalarını tercih ettikleri anlamına gelmektedir. Oysa zora dayanan evlilikler, geçerli bir rızanın bulunmaması nedeniyle hukuki anlamda zaten yokturlar. Bu evliliklere zorlanan kadınlar, uzun, külfetli ve masraflı boşanma davalarına zorlanmaktadırlar. Bu nedenle, zorla evliliğin hukuki sonuçlarına ilişkin yasal düzenleme yapılarak, rızaya dayanmayan bu evliliklerin iptaline olanak tanınmalıdır.

Bildirim

Ev içi şiddetin özel alan sayılarak bildirim yapılmadığı, ancak ölüm halinde ya da eziyet ve işkence sonucu ölümün eşiğine gelmiş olaylarda isimsiz ihbarlarda bulunulduğu görülmektedir.

Şiddete maruz kalanların, toplum tarafından damgalanma korkusu, ne yapacaklarını, nereye başvuracaklarını bilmeyişleri, ekonomik güçsüzlükleri, kolluğa duydukları güvensizlik de şiddet vakalarının düşük oranda ihbar edilmesine yol açmaktadır.

A.N. dosyasında failin, altı yıl süreyle ısrarlı takip, saplantılı bir şekilde telefonla taciz, yoluna çıkma ve sosyal medya hesaplarından rahatsızlık verme eylemlerine maruz kalan kadının kocasının ve çevresinin kendisini suçlayacağı korkusuyla ihbar etmekten kaçındığı görülmektedir. Oysa uzun süreli ısrarlı takip ve taciz kadının psikolojisini bozarak hastalanmasına neden olmuştur. Maruz kaldığı bu şiddet türüyle tek başına başa çıkmaya çalışmış ancak başarılı olamamıştır. Altı yılın sonunda M. tarafından araba ile kaçırılan A.N. faile yalvarmış, öfkelenmiş, onunla boğuşmuş ve sonunda bir yolunu bulup arabadan inmeyi başarmıştır. Yoldan geçen araçları durdurmaya çalışmış, önce kimse durmamış, sonra iki araç durmuş. Arabaların birinde bir kadın bir erkek diğerinde ise dört erkek, A.N.'nin "beni kaçırıyor! Polisi arayın" diye bağırıp yardım istemesi üzerine arabalarından inmişler ancak fail, "kaçırmıyorum, benim eşim olur" diye seslenince arabalarına binip hızla uzaklaşmışlardır.

Bu örnek vaka, ev içi şiddete toplumun bakışını göstermesi açısından da ilginç ve üzücü olduğu gibi ihbar oranının düşüklüğünü de açıklamaktadır.

Şiddetin çocuk tanıkları, çocuk mağdurları

Aile içi şiddete tanık olan çocuk sayısının incelenen dosyalar bakımından hayli yüksek olduğu, özellikle kırsal bölgelerde yaşayan ailelerde çocuk sayısının şehir merkezlerinde yaşayanlara oranla iki hatta üç katına ulaştığı görülmektedir. Bu çocuklar, sıklıkla babalarının annelerine şiddet uyguladığına tanık olmakta, kimi ailelerde ise çocuklar anneleriyle birlikte bizzat kendileri de şiddete maruz kalmaktadır.

Hatta A.G. ve Ş.D. dosyalarında görüleceği üzere, anneler çocuklarının önünde hunharca öldürülmüşlerdir.

Annelerine uygulanan şiddetin bu çocukların ruhsal gelişimleri üzerindeki zararlı ve kalıcı etkisi bilinmektedir. Şiddet mekânlarında yaşamanın ve tanık olmanın süreç içinde şiddeti meşrulaştırma riski taşımasına rağmen, bu olgunun yargılama süreçlerinin ilgisi dışında kaldığı görülmektedir.

İncelenen dosyalarda, annelerinin babaları tarafından öldürülmesine tanık olan çocuklar açısından yargısal pratiğin sessiz ve hareketsiz kaldığı, onarıcı, iyileştirici bir yaklaşımının bulunmadığı tespit edilmiştir.

Yargının, babası tarafından annesinin canice öldürüldüğüne tanık olan 6 yaşındaki çocuğa yaklaşımı, onun bir tanık olarak kollukta beyanının tespitinden ibarettir. Bu çocuğun yaşamış olduğu korku, travma, şok ve duygusal hırpalanma,yasa uygulayıcılarının basit usul işlemleri haricinde ilgi alanının dışında kalmaktadır.

Gerek cinayet davalarında ve gerekse diğer şiddet türleriyle ilgili açılan davalarda, kadın mağdurların çocuklarının önünde şiddete maruz kaldıklarını, hatta kimi olaylarda çocuklarına da şiddet uygulandığını beyan etmelerine rağmen yargı, aşamaların hiçbirinde bu hususun önemine dikkat çeken bir yaklaşım göstermemiştir.

Yargı, önündeki vakaya şiddetin tanığı çocuklar ve onların sağlıklı gelişimi, çocuğun üstün yararı açısından yaklaşmış olsaydı, onarıcı tedbirler ile bu tür vakaları, ciddi ve ağırlaştırıcı bir olgu gibi kabul edip karar gerekçesinde bu hususu tartışarak hükmedilecek cezada alt sınırdan uzaklaşarak ceza tayin edebilirdi.

İncelenen ceza dosyalarının hiçbirinde şiddetin çocuk tanıkları olgusunun yargı sürecinde tartışılmadığı, dikkate alınmadığı gibi ne acıdır ki çocukların önünde şiddet uygulayan ve hatta cinayet işleyen faillerin cezasına TCK 62. madde uyarınca iyi hal indirimi de uygulanmıştır.

Şiddet tanığı ya da aile içinde annesiyle birlikte şiddete maruz kalan bu çocuklar, sadece ceza davalarının değil hukuk davalarının da bilinen ancak pek de dikkate alınmayan mağdurlarıdırlar.

Örneğin,
Boşanma davalarının hemen hepsinde şiddet yaşandığının yargı görevlileri tarafından bilindiği halde kararların hiçbirinde bu konu ayrıca tartışılmadığı gibi velayetin düzenlenmesi ya da kişisel ilişki/ziyaret ilişkisi kurulması kararlarında da dikkate alınmamıştır.

Oysa boşanma davalarında, aile bireyleriyle ve çocuklarla görüşen uzmanlar tarafından hazırlanan Sosyal İnceleme Raporlarında çoğunlukla çocuklar, babalarının annelerine şiddet uyguladığını dile getirmektedirler. Kendilerine şiddet uygulanıyorsa bunu da anlatmaktadırlar. Ancak buna rağmen mahkemeler, bu hususu tartışmak yerine velayeti taraflardan birine verip, diğer tarafın çocukla kişisel ilişkisini kuran kararlara imza atmaktadırlar.

Bilindiği gibi şiddetten etkilenen veya etkilenme riski taşıyan kişiler de 6284 sayılı Kanun kapsamındadır. Bir başka deyişle, 6284 sayılı Kanun, koruma ve destek hizmetleri bakımından şiddete tanıklık etmek ile doğrudan şiddete maruz kalmak olgusunu eşit derecede görmektedir.

Yargı uygulayıcılarının şiddete tanık olan çocukların bulunduğu vakaları, çocuğun üstün yararı ve şiddetsiz yaşam hakkı kapsamında titiz bir şekilde araştırmaları ve kararlarını verirken bu hususu, onarıcı, dönüştürücü, uzun vadeli bir plan kapsamında düşünerek vermeleri beklenilmektedir.

Ayrıca, ceza kanununda şiddete tanık olan çocuklar olgusunun ağırlaştırıcı bir sebep olarak kabul edilmesi önerilmektedir.

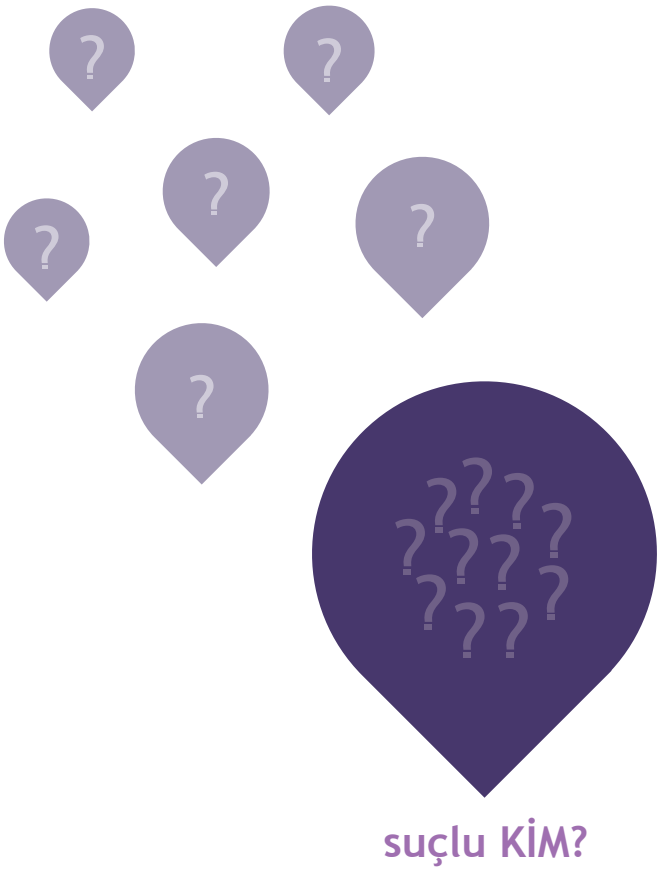

Çocuğun cinsel istismarı

İncelenen dosyalardan on sekizi çocuğun cinsel istismarı suçuna ilişkindir ve bu sayının geçen döneme oranla artmış olduğu görülmektedir. Bu konuda yapılmış bilimsel istatistiki veriler bulunmadığından avukatlarla ve yerel örgüt temsilcileri ile yapılan toplantılarda, çocuğun cinsel istismarı vakalarındaki artışın, elimizdeki dosyalarla sınırlı tesadüfi bir sonuç mu olduğu yoksa adliyelere bu suçla ilgili yansıyan vakalardaki artışı mı gösterdiği sorulmuştur.

Avukatlar ve yerel örgüt görevlileri, adliyelere yansıyan davalar arasında çocuğun cinsel istismarı suçuna ilişkin davaların son dönemde dikkat çekici biçimde arttığını söylemişlerdir.

Bu artışı nasıl açıkladıkları sorulduğunda son zamanlarda bu suça ilişkin artan toplumsal duyarlık, farkındalık ve özellikle rehber öğretmenlerin çocuklara dikkatli ve özenli yaklaşımının etkili olduğunu dile getirmişler, ancak, adliyelere yansıyan istismar vakaları sayısının gerçek sayılarının çok altında olduğunu, tanık olunan vakaların pek çoğunun ihbar edilmediğini de eklemişlerdir.

Çocuğun cinsel istismarı eylemlerine dair suç ihbarında bulunma oranının düşüklüğü, farkındalık eksikliği ya da istismara maruz kalan çocuğun toplumda lekeleneceğine dair korku ile açıklanabilir. Ayrıca incelenen dosyalarda, çocuğun yakınları tarafından gerçekleşen istismar eylemlerinin üstünün örtülmeye çalışıldığı görülmektedir.

Toplantılara katılan avukatlar, istismara uğrayan kız çocuklarının ailelerinin, istismarın yaşanıp yaşanmamasından çok kızlık zarının zarar görüp görmemesi ile ilgilendikleri, eğer kızlık zarında bir problem yok ise dosyanın kapatılması gerektiğini düşündüklerini dile getirmişlerdir.

Ayrıca, dikkat çekici konulardan biri olarak, bir dosyada hem anne ve hem de baba çiftçi olmasına ve gün boyu birlikte çalışmalarına rağmen çocukların istismara maruz kalmasından annenin sorumlu tutulduğu, eşi ve eşinin ailesi tarafından sürekli suçlandığı olgusudur. İstismar sonrası babaların ve ailenin, çocuğu ve anneyi suçladıkları görülmüş, hatta bir vakada, babanın çocukla konuşmakta güçlük çektiği, çocuğuyla göz göze gelmekten kaçındığı rapor edilmiştir.

Toplantılarda ve incelenen dosyalarda, sanık vekillerinin, yargılama aşamalarında istismara uğrayan çocukları utandıracak sorular sordukları, çocuğu hırpaladıkları tespit edilmiştir.

Çocuğun cinsel istismarı eyleminin çocuklar üzerindeki yıkıcı etkisi, ciddi psikolojik sonuçları nedeniyle ve aynı zamanda tekrar travmaya maruz kalmasının önlenmesi amacıyla kurulan Çocuk İzlem Merkezlerinin sayılarının yeterli olmaması nedeniyle dört dosya hariç olmak üzere istismara maruz kalan çocukların adli süreçlerde yeniden hırpalandığı yöntemlerin kullanılmasına devam edildiği tespit edilmiştir.

İncelenen dosyalar arasında, çocuğun cinsel istismarı vakalarının diğer illere oranla en fazla olduğu bir ilde ise Çocuk İzlem Merkezinin bulunmadığı görülmüştür.

Ayrıca yapılan toplantılarda avukatlar, çocuk dinlenirken polislerin içeriye girdiklerinden ifade işlemi sırasında içerde bulunduklarından, savcıların yönlendirici sorular sorduklarından şikâyet etmişlerdir.

Çocuk İzlem Merkezinin bulunduğu illerde istismara uğrayan çocuğun ifadesinin bu merkezlerde alınması gerekmektedir. Ancak incelenen dosyalardan birinde, olayın gerçekleştiği ilde Çocuk İzleme Merkezi bulunmasına rağmen çocuğun ifadesinin alınması sırasında bu gerekliliğe uyulmadığı tespit edilmiştir.

Çocuk İzlem Merkezlerinin devreye sokulduğu vakaların, 2019 yılında açılan davalara ait olduğu da görülmektedir. Bu olgu, Çocuk İzleme Merkezi uygulamasının giderek yaygınlaştığını göstermesi açısından olumlu bir gelişme olarak kaydedilmelidir.

Yine bilindiği üzere çocuğun cinsel istismarına dair suçların soruşturulması, bazı özel durumlar hariç olmak üzere genellikle şikâyete bağlı değildir.

Ancak N. davasında, istismara uğrayan 16 ya-

şındaki çocuğun şikâyetçi olmaması nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmiştir. Savcılığın, ceza kanununun 103. maddesinde aranan, 16 yaşındaki çocuğun, "başına gelen vakanın hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği bulunup bulunmadığı" şartını araştırmaksızın vermiş olduğu takipsizlik kararı yasaya aykırıdır.

Ayrıca bu karar ve aşağıda açıklanan A. kararı, ceza kanununun 103. maddesiyle ilgili eleştirilerin haklı olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

16 yaşındaki A. dosyasındaki karar gerekçesi (yazım hataları düzeltilmeden) aynen şu şekildedir:
"*Sanığın, zorla anal yoldan cinsel saldırıda bulunduğu ve uyuşturucu, uyarıcı madde verildiği iddia edilmiş ise de bu hususta tıbbi bir tespitin bulunmadığı, araca kendi rızası ile bindiğini kabul ettiği, darp ve cebir izi bulunmadığı, sanığın çocuğu 18 yaşından büyük bilerek hataya düştüğü, isnat edilen bütün suçlardan beraatına"* karar verilmiştir.

Zira Ceza Kanunun 103. maddesinde, 15 yaşından büyük olan çocuklara karşı işlenen cinsel istismar suçunun oluşumu için güç kullanımı şart koşulmaktadır. Ancak söz konusu madde, cinsel şiddetin sadece özgür irade ile verilen onay yokluğu esasına dayanması gerektiğini ifade eden İstanbul Sözleşmesine aykırıdır, somut olaylarda çocuğun yüksek yararı ve adalete erişim hakkı ciddi şekilde ihlal edilmiştir.

Etkin soruşturma yükümlülüğünün ihlal edildiği dosyalara örnek vermek gerekirse;
G. dosyasında anne, rehber öğretmenin araması ve ihbarıyla istismar eylemini öğrenmiş ancak "köyde adımız çıkar" diyerek konuyu kapatmaya çalışmıştır. Anne, sekiz çocuğu ile dul kalmış ve Türkçe bilmeyen, yoksul bir kadındır. Buna rağmen dava açıldıktan sonra mahkeme huzurunda vermiş olduğu ifadesinde,olaydan sonra kızının psikolojisinin bozulduğunu geceleri uyuyamadığını, doktorun yazdığı ilaçları kullandığını, olay günü eve iki düğmesinin kopuk olarak geldiğini söylemiştir. Karar aşamasında çocuğun kullandığı ilaç ve psikolojik tedavi görmesi, aleyhine kullanılarak sanıklar hakkında beraat kararı verildiği görülmektedir. Oy çokluğu ile verilen karar, "G.'nin kullandığı ilacın hayal görmesine neden olduğu, dinlenen tanıkların böyle bir olay görmedikleri şeklindeki beyanları ve sanıkları cezalandırmaya yeter derecede kesin, inandırıcı ve her türlü şüpheden uzak delil elde edilemediği" gerekçesine dayandırılmıştır.

Oysa karara muhalif kalan üyenin karşı oy yazısında haklı olarak belirttiği gibi; "Mağdurun sanıklara iftira atmasını gerektirecek bir neden yoktur. Kaldı ki çocuk, istismara uğradığını okul yönetimine bildirmiş ve rehber öğretmene anlatmış, duyulmasını istemediğini de defalarca söylemiştir. Gizlemek cinsel istismar mağdurlarının psikolojisi ile uyumludur. Yapılan araştırmalara göre uğradıkları cinsel istismarı gizli tutan çocuklar çok yoğun bir stres duygusu altında yaşarlar. Bu çocuklar karmaşık olarak suçluluk, öfke ve utanç hissederler. Cinsel istismar mağduru çocuğun, yargılama aşamalarındaki ifadelerindeki temel beyanları birbiriyle tutarlıdır.

Her ne kadar gerekçede ilaç kullanılması ve ilacın etkisi ile böyle bir şikâyette bulunduğu gibi bir çıkarımda bulunulmuş ise de bu tamamen varsayımdır. Mağdurenin psikiyatri servisine müracaat edip ilaç kullanmaya başlaması mağdure aleyhine değerlendirilemez. Tam tersine iradesini destekler nitelikte olup yaşadıklarının ruhsal durumunda somut etkiler doğurduğunu göstermektedir.

Cinsel istismar suçlarının yapısı gereği gizlilik barındırması gerektiğinden tanıkların böyle bir olayı görmedikleri yönündeki beyanları da mağdur aleyhine değerlendirilemez."

Bu dosya ayrıca, cinsel istismar mağduru çocuğun yargılamaların bütün aşamalarında, kollukta, savcılıkta ve mahkemede dinlendiğini, bir anlamda çocuğun yaşadığı travmayı defalarca yaşamak zorunda bırakıldığı ve hırpalandığını göstermektedir.

Yine bu dosya, etkin soruşturma yükümlülüğünün ve adalete erişim hakkının gerek süreç ve gerekse sonuç adaleti yönünden hoyratça ihlal edildiğinin de bir örneğidir.

Etkin soruşturma yükümlülüğünün ve adalete erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin bir başka örnek olarak Ö. dosyası ve kararı gösterilebilir. Suç tarihi itibarıyla 12 yaşından küçük Ö., babası ile annesi boşanınca gönderildiği yurtta görevli yetişkin sanık tarafından birden çok sayıda cinsel istismara maruz kalmış, hürriyetinden yoksun bırakılmıştır. Annesine, "hocam bana tacizde bulunuyor, beni buradan kurtar" şeklinde bir not yazarak arkadaşıyla gönderince anne bu mektubu okul idaresine bildirmiştir. Anneyi birkaç gün sonra arayan yurt yöneticisinin, "çocuğunuz iftira atıyor, yalan söylüyor, gelin alın" demesi üzerine anne çocuğunu yurttan almıştır. Çocuk gönderildiği yeni okulundan ve derslerden sürekli kaçmaya başlayınca rehber öğretmen çocukla ilgilenmiş, konuşma sırasında çocuk, yaşadıklarını öğretmeni ile paylaşmıştır. Rehber öğretmenin ihbarıyla savcılık soruşturma açmış, bu arada anne, çocuğu için uzman bir psikologdan yardım aldırmaya başlamıştır.

Rehber öğretmen, çocuğun ağır psikolojik travmaya maruz kaldığını, travmayı anımsatan ortamlardan kaçma, okuldan kaçma isteği, dikkatsizlik, yoğunlaşmada güçlük çektiğini tutanakla tespit ettiği gibi yargılamada da beyan etmiştir.

Duruşmada, çocuğa eşlik eden psikolog, "mağdur çocukla duruşmadan önce görüştük. Olayları aynı şekilde anlattı. Beyanlarında çelişki yok. Muhakeme yeteneği yerinde" şeklinde görüş bildirmiştir.

Anne, bu olay üzerine çocuğunu uzman psikoloğa götürdüğünü, duruşma sırasında da beyan etmiş olmasına rağmen uzman psikoloğun görüşüne başvurulmamış, eksik soruşturma ile aşağıdaki hüküm kurulmuştur.

Oy çokluğu ile verilen beraat kararının gerekçesi şöyledir:
"*Öğrenci sorunludur. Danışman öğretmen tarafından gündeme getirilen ancak nesnel bulgularla doğrulanmayan iddia hakkında mahkûmiyete yeter, kesin, tüm şüphelerden arınmış, inandırıcı delil elde edilememiştir.*"

Çoğunluk görüşüne katılmayan üye, çocuğun beyanlarında bir çelişki olmadığını, aradan iki yıl geçmiş olması nedeniyle iftira etmesi için bir neden de bulunmadığı gerekçesiyle karara muhalif kalmıştır.

Bu iki dosya aynı zamanda incelenen dosyalar arasında, son kararın oy çokluğuyla verildiği iki dosyadır. Bu dosyalar haricindeki bütün son kararlar mahkeme heyetlerince oy birliğiyle verilmiştir.

Cinsel istismar dosyaları arasında sadece S. dosyası, etkin soruşturma yükümlülüğünün özenle yerine getirildiği örnek bir adli vaka olarak dikkat çekmektedir.

İncelenen dosyaların ikisinde cinsel şiddetin faili de çocuktur. Bu çocuklar, çocuk mahkemelerinde yargılanmaktadırlar ancak yargılama sistemimiz cezalandırıcı bir sistem olduğundan mahkemelerin, onarıcı alternatif çözümler yerine hapis cezaları verdiği görülmektedir.

Henüz 11 yaşındaki S.S.Ç.'nin cinsel istismar suçu nedeniyle 7 yıl hapis cezası ile cezalandırıldığı dosya ise kanunun açık hükmüne tamamen aykırıdır. Ceza Kanununun 31/1 maddesi; "fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir" şeklindedir. Oysa bu dosyada, cezai sorumluluğu bulunmayan çocuk hakkında kovuşturma yapılmış ve çocuk 7 yıl hapisle cezalandırılmıştır.

Çocuğun cinsel istismarı vakalarında dikkat çeken bir diğer husus, yukarıda da değinildiği gibi cinsel istismara maruz kalan çocuğun ve annesinin toplum tarafından suçlanması olgusudur.

P. davasında aile, olayın geçtiği mahalleden ayrılarak il merkezine göç etmek zorunda kalmıştır. Bu olumsuz gelişmeye rağmen, olayın takibinde,

avukat, KAMER yerel örgütü, ASP yerel örgütü ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı arasındaki eşgüdüm, olumlu bir örnek olarak kaydedilmelidir.

Sonuç olarak, travma yaşamış çocuklara yönelik destek hizmetlerinin kapasitesi geliştirilerek arttırılması, çocukların ve çocuklara bakan yetişkinlerin bu hizmetlerden yararlanması için uzmanlaşmış yaygın hizmet modelleri geliştirilmesi önerilmektedir.

Suriyeli kadınlar

Gerek iller bazında ve gerekse bölgesel toplantılarda avukatların ve diğer katılımcıların üzerinde ortaklaştıkları bir diğer husus; ülkelerinden göç etmek zorunda kalan Suriyeli kadınların ve kız çocuklarının, çok eşlilik nedeniyle yaşadıkları mağduriyete, şiddete ve özellikle cinsel şiddete maruz kalma oranlarının çok yüksek olmasına rağmen adli makamlara başvuru sayılarının çok düşük kaldığı olgusudur.

Suriyeli kadınların güvencesiz ve güvenliksiz durumda olduğu, adli makamlara başvurularından ise bir sonuç alamadıkları tespit edilmiştir.

İncelenen dosyalardan altısı, Suriyeli kadınların taraf olduğu davalara ilişkindir. İki dosyanın, 6284 sayılı Kanun uyarınca verilmiş koruyucu tedbir kararı içerdiği tespit edilmiştir.

Altı kadının biri hariç olmak üzere Suriyeli kadınların boşanma, nafaka, tazminat ve velayet taleplerini içeren davalar açmış olduğu ancak bu davalardan bir sonuç alamadıkları görülmektedir. Mahkemelerin, uzunca bir süre dava taraflarının Suriye vatandaşı olmaları nedeniyle hangi hukuku uygulayacaklarına karar veremedikleri görülmektedir. Suriye hukukunun uygulanacağına karar verdikten sonra bu defa, Suriye ile karşılıklılık anlaşması bulunmadığından adli yardım taleplerini de boşanma, nafaka ve velayetin düzenlenmesi davalarını reddetmektedirler ya da dava açan kadın davasını takip etmekten vazgeçmektedir.

Ancak, İstanbul Sözleşmesine taraf olan ülkeler, sınırları içerisinde şiddete maruz kalan kadınlar için tüm özel ve genel destek hizmetlerini sunmak ve sunulması için gerekli tedbirleri sağlamak zorundadırlar.

Taraflardan her ikisinin de Suriye vatandaşı olduğu durumlarda, boşanma kararı verilebilmesi için gerekli şartlar bulunmuyorsa ulusal hukuku uygulamak mümkün olmayabilir ancak nafaka, tazminat ya da velayetin düzenlenmesi gibi talepler, 6284 sayılı Kanun kapsamında çözümlenebilir. Hâkimler, 6284 sayılı Kanun'un kendilerine tanıdığı olanaklardan ve yetkilerden yararlanmak yerine davaları Medeni Kanun hükümleri uyarınca reddetmektedirler.

Yine bilindiği gibi 6284 sayılı Kanun uyarınca yapılacak başvurulardan, harç ve masraf alınmaz. Şiddet mağduru kadının ve çocuğun yüksek yararı da gözetilerek finansal destek ve velayetin düzenlenmesi konusundaki başvurular, harca tabi değildir. Talepler bu kanun hükümleri uyarınca çözümlenebilir.

Bu bakımdan statüleri ne olursa olsun bu ülke topraklarında yaşayan şiddet mağduru Suriyeli kadınlara ve çocuklara İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Kanunun tanıdığı olanaklar çerçevesinde gerekli hizmetler sunulmalı, dil engelleri de gözetilerek başvuru merkezlerinde bağımsız ve uzman tercüman görevlendirilmelidir.

Ceza yargılamasında uzlaştırma

Ceza kanunu uygulamasında, kasten ya da taksirle yaralama, konut dokunulmazlığının ihlali, çocuk kaçırılması gibi bazı suçlar ile kovuşturması şikâyete bağlı suçlar bakımından taraflar arasında uzlaştırma yapılmaktadır.

Gerek dosya incelemeleri ve gerekse yapılan toplantılarda avukatların paylaştıkları deneyimlerin gösterdiği gibi uzlaştırma uygulamasında önemli sorunlar yaşanmaktadır.

Ceza soruşturmasında müşteki sıfatıyla yer alan şiddet mağduru kadınların uzlaştırma kurumu hakkında bilgilerinin olmadığı, dosya içeriklerinden ve görüşmelerden anlaşılmaktadır.

Bazı avukatlar, uzlaştırma formunu imzalarken kadının neyi imzaladığına dair fikri olmadığı, bu durumun sonraki bir süreçte avukat görüşmesi sırasında ortaya çıktığını beyan etmişlerdir.

Bir diğer sorun ise kadınlara sürekli uzlaşmayı isteyip istemedikleri sorularak adeta uzlaşmaya zorlandıkları, bu ısrarlı sorular karşısında uzlaşmaz ise sonucun kendisi açısından dezavantaj doğuracağına dair algıya kapılmalarına yol açılmasıdır.

Toplantıya katılan avukatlar, uzlaştırma işlemi için, şiddet uygulayan ve şiddetten zarar görenin, aynı mekâna, aynı zamanda davet edildiklerine ilişkin örnekler vermişlerdir.

Şiddet mağduru kadınla fail arasında güç ilişkisindeki dengesizlik nedeniyle kadının, uzlaştırma formunu imzalarken iradesinin ne kadar özgür olduğu, önemli bir tartışmayı gündeme getirmektedir. Kadınların konu hakkında bilgilendirilmesi, fail ile farklı zaman ve mekânlarda beyanlarının alınması, öncelikle ve özellikle kadının rızasının özgür irade ile verilip verilmediğinin araştırılması önerilmektedir.

Israrlı takip

Bilindiği gibi ısrarlı takip, şiddete maruz kalan kişide güvenliğinden endişe edecek şekilde fiziki veya psikolojik korku ve çaresizlik duygularına sebep olan bir şiddet ve zorbalık türüdür.

İncelenen dosyalardan biri, tipik bir ısrarlı takip vakasına aittir. Aile dostu olan failin, uzunca bir süre saplantılı bir şekilde telefonla taciz, yoluna çıkma ve sosyal medya hesaplarından rahatsızlık verme eylemlerine maruz kalan kadının kocasının ve çevresinin kendisini suçlayacağı, kocasının başını belaya sokacağı korkusuyla tek başına başa çıkmaya çalışmıştır. Çaresizlik, korku ve endişe, kadında süreç içinde hem psikolojik ve hem de fiziki rahatsızlıklara yol açmış, fail, cezasızlığın verdiği rahatlık ve pervasızlıkla uzun süre tehditkâr davranışlarına devam ettiği gibi sonuçta mağdur kadını zorbaca kaçırmıştır.

Israrlı takip mağduru kadın yaşadıklarının bir bölümünü aynen şöyle dile getirmektedir:
"*Bu olay hem ailemi hem iş hayatımı çok kötü etkiledi. Sonrasında işyerimi değiştirdim. Ara ara bu tacizler devam etti ben kendisini defalarca dava açmakla tehdit ettiysem de kendisi prosedürü bildiğinden elinden geleni yap bir ifade alırlar serbest bırakırlar bana bir şey olmaz diyerek oralı bile olmadı.*"
"A*ma yaşadığım travma bende ve ailemde büyük hasarlar oluşturdu. Altı kez intihar girişiminde bulundum çocuklarımın psikolojisi alt üst oldu. Yaşanan bunca olaydan sonra kaçırılma sabahı işçimi aradı ve beni sordu o da eşimi aradı.*"
Bu vakada, kaçırılma eyleminden sonra, açılan soruşturma, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma suçuna ilişkindir ve fail, ifadesi alındıktan sonra serbest bırakılmış, ertesi sabah yine kadının işyerinde çalışan işçisini arayarak şiddet eylemini sürdürmüştür.

6284 sayılı Kanun ve Uygulama Yönetmeliğinde bir şiddet türü olarak tanımlanan ısrarlı takip, Ceza Kanununda suç olarak tanımlanmamıştır. Soruşturma, sadece failin en son uyguladığı eylem üzerinden yürütülmüş ve dava, kaçırılma eylemi nedeniyle açılmıştır. Oysa somut vakada fail, yıllarca ve defalarca ısrarlı takip eylemini sürdürerek mağdur kadına ve çocuklarına ciddi zararlar vermesine rağmen bu eylemleri yargı uygulayıcılarınca görmezden gelinmiştir.

Israrlı takip failinin, şiddete maruz kalan ve ailesine yönelik zalimce ve zorbaca giriştiği eylemlerinin cezasız kalması, bu kişileri yeni eylemleri için cesaretlendirmektedir. Somut olayda, cezasızlığın tehlikeli sonuçları açıkça gözlenebilmektedir.

Bu nedenle, ısrarlı takip eyleminin ceza kanununda ayrı bir suç olarak düzenlenmesi ve etkili ve caydırıcı şekilde cezalandırılması yönünde düzenleme yapılması önerilmektedir.

Bir önceki "suçlu KİM?" Projesindeki sonuçlarla karşılaştırma

- ASP vekillerinin geçen döneme oranla hemen bütün ceza davalarına katıldığı, bu katılımların genellikle etkin bir katılım olduğu, dava konusu vakaları ve nedenlerini özenle araştırdıkları, delillerin değerlendirilmesine katkıda bulundukları tespit edilmiştir. Toplantıda konu gündeme getirildiğinde katılımcı avukatlar da benzer deneyimleri paylaşmışlardır. Bu olumlu gelişmeye rağmen ASP vekillerinin sayıca az oldukları, büyük illerde dahi sadece bir avukatın görevlendirildiği, il ve ilçelerdeki davalara yetişmekte zorlandıkları anlaşılmıştır.
  Avukat yardımından yararlanmayan bazı şiddet mağdurları, kendileri ile yapılan görüşmede, ASP vekilinin davadaki performansından memnun olduklarını, ayrıca avukat talep etmeye gerek duymadıklarını açıklamışlardır.
- Barolar ve KAMER örgütlerinin, geçen döneme oranla bu dönem aralarındaki iş birliğini arttırdıkları gözlenmiştir. Eşgüdümlü çalışmanın, şiddet mağdurları bakımından güçlendirici etkisi açıkça görülmektedir.
- Bu proje kapsamında incelenen davalarda adli yardımdan yararlanma oranının, geçen dönemle karşılaştırıldığında çok arttığı tespit edilmiştir.
- Geçen dönemde sözü dahi edilmeyen risk değerlendirmesinin, bu dönem, eksiklerine rağmen geliştirilen dijital form ile ölçülmeye başlandığı görülmektedir.
- Geçen döneme oranla "namus" kılıfı altında işlenen cinayetlerin sayısında ciddi bir düşüş vardır. Sadece 2016 yılında bir dosyadaki cinayetin "namus" saiki ile işlendiği görülmektedir. Öte yandan şüpheli intihar vakaları vardır ve bu vakaların hiçbirinde etkin bir soruşturma yapılmamıştır.
- Fail cezalarında iyi hal indirimi diye bilinen takdiri indirimin uygulanmadığı vaka sayısının geçen döneme oranla arttığı görülmektedir. Kamuoyunun, baroların, kadın örgütlerinin takip ettiği davalarda, mahkemelerin, yargılama sürecinde olduğu gibi ceza tayininde de dikkatli davrandığı ve genellikle TCK 62. maddede öngörülen indirimi uygulamadığı tespit edilmiştir.
- Çocuğun cinsel istismarı dosyalarında geçen döneme oranla artış vardır. Bu artışın nedenleri araştırılmalıdır.
- Geçen döneme oranla, kadın cinayetlerinde ve kadına yönelik diğer fiziksel şiddet vakalarında günlerce süren askı, ters askı, elektrikli işkence gibi işkence yöntemlerinin kullanıldığı, kadınların eziyet çektirerek yavaş yavaş öldürüldükleri görülmektedir. Şiddet vahşete dönüşmektedir ve bu bir alarm olarak kabul edilmeli, bu vahşetin yapısal kaynakları acilen araştırılıp onarıcı tedbirler alınmalıdır.

Kadınların hakikatleri

Proje kapsamında, sadece dava dosyalarının incelenmesiyle, dava izlenmesiyle yetinilmemiş, şiddete maruz kalan, eziyet edilen, öldürülen kadınların bir dosyanın tarafı olmadan önce yaşadıkları da araştırılmaya çalışılmıştır.

KAMER yerel örgütlerinin, kadınlarla yüz yüze yaptıkları görüşmeler sonucu elde ettiği bilgiler, özellikle kadınların yazdıkları incelendiğinde, dosya inceleme süreçlerinden elde ettiğimiz verilerinin analizinin, kadının hakikatini ortaya çıkarmada ne kadar yetersiz kaldığını göstermiştir.

Kadının hakikatinin ortaya çıkarılmasında klasik ispat araçlarıyla sınırlanmış ceza davalarından fazlasına ihtiyaç olduğu düşüncesiyle incelememiz, sadece ceza davalarıyla sınırlanmamış, arka plan da araştırılmaya çalışılmıştır.

Dosyaların arka planına bakmaya çalıştığımızda, her dosyanın ardında bir hikâye barındırdığını gördük. Bu hikâyelerden bir kısmını, kadınların anlattıklarıyla raporumuza ekledik.

Bu hikâyelerin ve dosyaların bize gösterdiği gerçek şudur ki; kadınlar, daha doğduklarında parçası oldukları aile tarafından değersizleştiriliyorlar, ailenin oğlan çocuklarına gösterilen özen onlara gösterilmiyor, mahremiyetleri yok sayılıyor, kamusal alanları kullanamıyorlar. Kişilik hakları ve onurları çiğneniyor.

Bir vakada, ailesinin muhalefetine rağmen bir cep telefonu edinen ve onu gizleyen kız çocuğunun, ailenin bilgisi ve tanıklığında, günlerce süren eziyet ve işkence sonucunda ağabeyi tarafından öldürüldüğü, oysa kendinden küçük oğlan kardeşinin cep telefonuna sahip olduğu, kullandığı görülüyor. Oğlan çocuğun hakkı olarak görülen cep telefonu, kız çocuğunun öldürülme sebebi oluyor.

Kız çocukları para karşılığı satılıyor, daha büyümeden evliliğe, çocuk doğurmaya mecbur bırakılıyor. Bedenleri yağmalanıyor. Rızası olmadan ve daha önce belki de hiç görmedikleri erkeklerle evlendirilen bu çocukların öldürülmeye kadar ulaşan şiddet, intihar, derin mutsuzluk yaşadıkları görülüyor.

Eğitimde fırsat eşitliğini, özgürlüğünü ortadan kaldıran bir korkutma, ayrımcılık, dışlanma ve güvensizlik ortamından diğerine, hayat boyu süreklilik içeren şiddete, maruz kalıyorlar.

Dosyaların ve dosyaların arka planında yaşananların bize gösterdiği gibi, kadınlar dövülüyor, bedenlerine eziyet ediliyor, öldürülüyor, kaçırılıyor, tecavüz ediliyor, intihara zorlanıyor. Failler ne acıdır ki çoğunlukla babalar, kocalar, eski kocalar ya da oğlan kardeşler oluyor.

Eğitim hakkını kullanmadaki eşitsizlik, kadınların çalışma hayatına katılımını ve gelir elde etmesini de zorlaştırıyor.

Şiddete maruz kaldığında başvurduğu makamların yaklaşımı, şiddet failinin cezasız kalması, şiddetin dozunun artmasına neden oluyor. Bu nedenle, kendilerini yalnız, çaresiz ve güvencesiz hissediyorlar.

Bazı vakalarda aile üyelerinin, şiddetin farkında oldukları ve hatta şiddetin uygulanmasına tanıklık ettikleri halde farklı nedenlerle kayıtsız kaldıkları görülüyor.

Kadınların hikayelerinden

"18 yaşında kocam olacak adam bana tecavüz etti ve ben tecavüzcümle evlendirildim, hayatım ondan sonra zindan oldu. Onu hiç sevmedim ve hep boşanmak istedim. İstanbul'dan döndüğü gün beni caminin önünde bıçakladı, kendisi de bileklerini kesip intihar etmek istemiş. Sonra avukatım beni KAMER'le tanıştırdı. Bana destek verdiler."

"22 yaşında ailem tarafından zorlanarak evlendirildim. Nişanlı iken ilk gördüğüm şiddeti aileme söyledim ve nişanı geri vermek istedim ama ailem destek çıkmadı, nişan geri verilmez "Bizi rezil mi edeceksin?" dediler. Olur böyle şeyler birbirinize alışacaksınız deyip şiddeti görmezden geldiler. Evlendikten sonra da eşim ve ailesinden şiddet gördüm."

"Ben S.B. 32 yaşındayım. Okula hiç gitmedim. Daha çocuk yaşta bile tarlada ve diğer birçok işte çalıştırılıp eve para getirmem gerekiyordu. 15 yaşında iken evliliğimi yaptım. Beni isteyen, ailemi ve beni ikna etmek için çok uğraşmadı. Çünkü beni istediğinde ailem beni sorgusuz sualsiz verdiler. Ben de bir kurtuluş olabileceğini düşünerek kabul ettim. Evlendikten uzun bir süre sonra kocamın evli olduğunu öğrendim. Ve çok üzüldüm."

"En son iyi bir başlık parası karşılığında beni 65 yaşındaki bir adama zorla verdiler. Karşı çıktım, intihar etmeye kalkıştım, ağladım, paralandım ama kâr etmedi. Bütün çabalarıma rağmen beni evlendirdiler. Ablalarımı da hep bu şekilde zorla ve para karşılığında evlendirip hayatlarını mahvettiler. Beni evlendirdikleri adam 65 yaşındaydı. Karısı ölmüş ve 9 çocuğu vardı. 3 çocuğu bekârdı diğerleri hepsi evlenmişti. Hatta bir kızının düğününü de ben yaptım. Bir yıl sonra bana her türlü şiddeti yaşatmaya başladı. Önceki kocamdan olan çocuklarımı döver işkence yapardı. Çocuklarıma piç diye seslenirlerdi. Kocamın oğlu da beni çok döverdi. Hatta özellikle ona dövdürürlerdi. Kendisiyle cinsel birliktelik yaşamak istemediğim zaman öldüresiye döver sonra da zorla sahip olurdu bana. Bunun tecavüz olduğunu çok sonradan öğrendim."

"Ben 17 yaşında aile isteği ile akraba evliliği yaparak amcamın oğlu ile evlendim. Evlendikten sonra kayınbabamla aynı evde yaşamak zorunda bırakıldım. Hiçbir şekilde eşim ayrı eve çıkmamıza izin vermezdi. Akraba olduğundan dolayı susmak zorunda kalıyordum. Ben evlendiğim ilk günden itibaren aile bireyleri ve eşim tarafından her türlü şiddeti yaşadım. Ben adet dönemlerimde pet kullanmazdım ve ne olduğunu bile bilmezdim bez kullanırdım o bezleri yıkar tekrar kullanırdım. Kayınım banyodan o bezlerimi getirir herkese gülerek gösterirdi.

Benim 5 çocuğum var bir de ölü doğum yaptım. Bu çocukların 3'ü eşim benimle zorla birlikte olduğundan dolayı gebelik yaşadım ve 3 çocuk isteğim dışında gebelik geçirerek doğurdum. Eşim korucuydu, kayınbabam maaşına el koymuştu hiçbir ihtiyacımızı karşılamazdı. Eşim ihtiyaçlarımızı yerine getirse bile beni taciz eder, benimle zorla birlikte olur sonra ihtiyaçlarımızı yerine getirirdi. Bazen de kandırır hiç yerine getirmezdi."

Kadına yönelik şiddeti ve faillerin cezasızlığını önlemek için yürütülen faaliyetler ile ilgili genel bilgiler

Mahalle toplantıları

KAMER Türkiye'nin Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerindeki 23 ilde çalışmakta olup 20 ilde birer şubesi vardır.

KAMER, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve ayrımcılık konusunda çalışırken bu kentlerin ulaşılması zor olan mahallerinde çalışmayı tercih etmektedir. Çünkü yapılan değerlendirmeler tüm kentlerin kenar mahallelerinde eğitimden yararlanma haklarını kullanamamış, kentin en yoksul kesimi olan, genellikle güvenlik sebebiyle köyden göç etmiş, kente entegre olmayan/olamayan, yaşadığı sokakta, mahallede kapalı yaşamak zorunda olan ya da zorunda bırakılan kadınlar olduğunu göstermiştir.

Bu kadınlara kendi doğal ortamları içinde ulaşılmazsa söz konusu kapalılığın yıllar sürebileceği görülmüştür.

KAMER bu kadınlara ulaşabilmek için "Hane Ziyaretleri" yapmaktadır. Hanelerinde ziyaret edilen kadınlar genellikle evlerinin kapılarını ilk kez bir kadın kuruluşa açmış oluyorlar. Kadın ve çocuklara yönelik şiddet, etkileri, korunma yolları ve yararlanabilecekleri fırsatlar konusunda ilk genel bilgileri edinirler.

Birinci suçlu KİM? Projesinde 22.864 kadın hanesinde ziyaret edilerek yüz yüze görüşmeler yapılmıştı.

suçlu KİM? II Projesi ile de hanelerinde ziyaret edilmiş olan bu kadınlardan 10.000'inin mahalle toplantılarına katılarak daha kapsamlı bir bilgilenme ve farkındalık yaşaması, kamu kurumlarından gelecek olan yetkililerle bir araya gelmesi, alabilecekleri destekler konusunda ilk ağızdan bilgilenmesi ve cesaretlenmesi planlanmıştı.

Mahalle toplantılarına katılım sayısı 10.000 iken iki yıl içinde 49.000 katılımcı olması, kadınların yakınlarındaki kadınları da olumlu etkilediğini, haklarını kullanma açısından birbirlerini teşvik ederek ilk adımları atmaya başladıklarını göstermektedir.

49.000 kadının katıldığı toplam 1.255 mahalle toplantısına 1.500 kamu görevlisinin katılması sağlanarak, kamu görevlilerinin kadınlara sundukları hizmetler konusunda bilgi vermeleri sağlanmıştır.

Kadınların ilk kez bir toplantıda kamu görevlileri ile buluşmuş olması ayrıca cesaretlenmelerine katkı sağlamıştır.

Mahalle toplantıları tamamlandıktan sonra bir takip ve değerlendirme çalışması yapıldı ve aşağıdaki sonuçlara ulaşıldı.

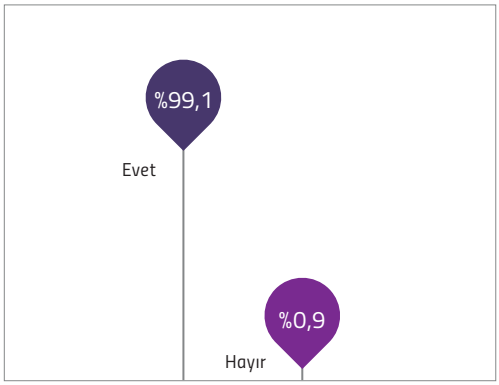

Mahalle toplantısını faydalı buldunuz mu?

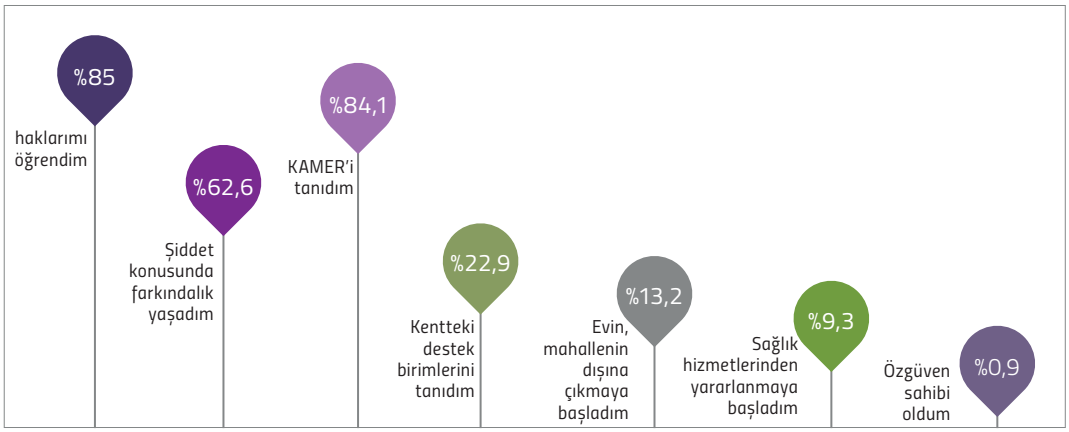

Mahalle toplantısını hangi konularda faydalı buldunuz?

** Birden fazla seçenek işaretlenmiş olabilir.*

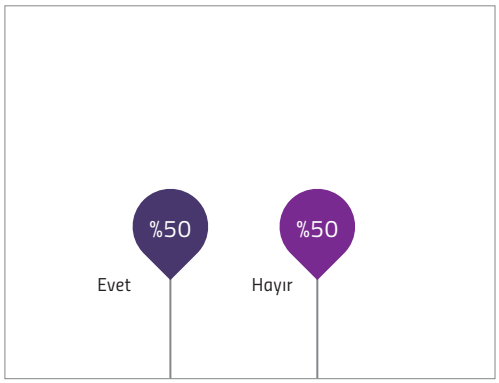

Mahalle toplantısını faydalı bulmadıysanız bir öneriniz var mı?

Mahalle toplantısının faydalı olması için öneriniz nedir?

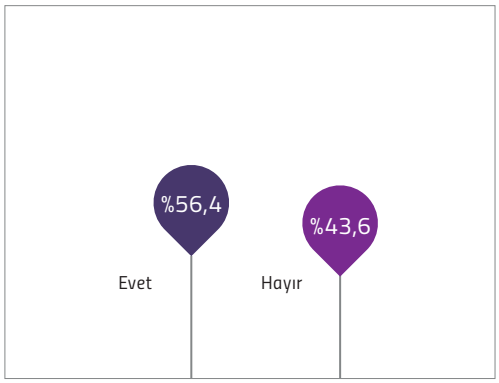

Toplantı sırasında veya sonrasında herhangi bir kurum ve kuruluşa başvurdunuz mu?

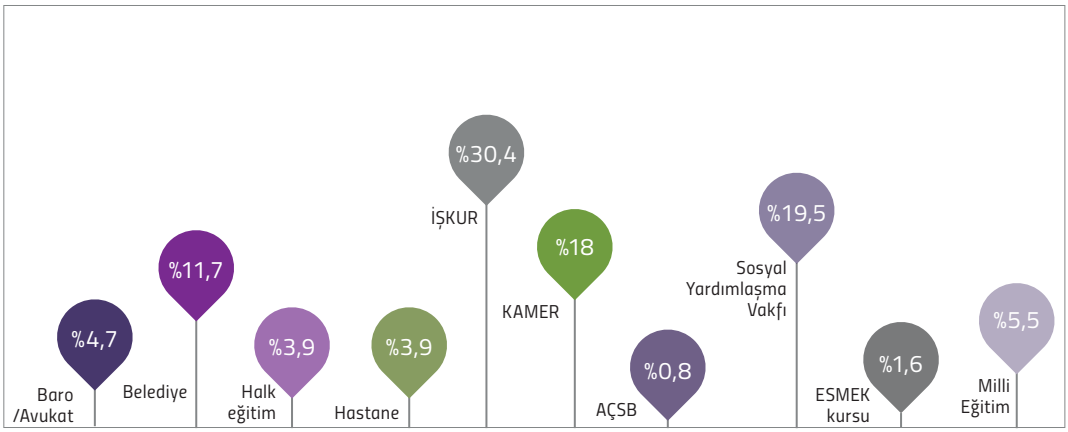

Toplantı sırasında veya sonrasında hangi kuruma başvurdunuz?

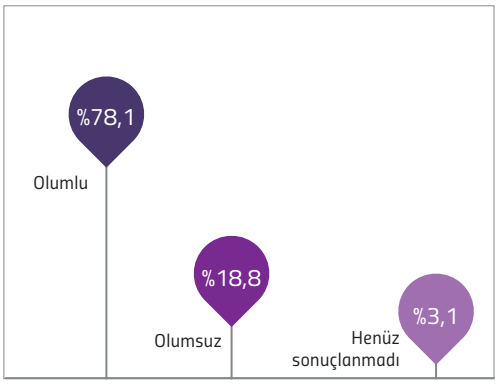

Toplantı sırasında veya sonrasında başvurduğunuz kurumdan nasıl sonuç aldınız?

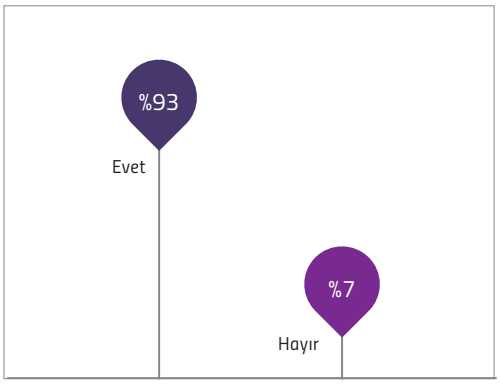

Mahalle toplantısından sonra sizde oluşan değişimi çevrenize fark ettirdiniz mi?

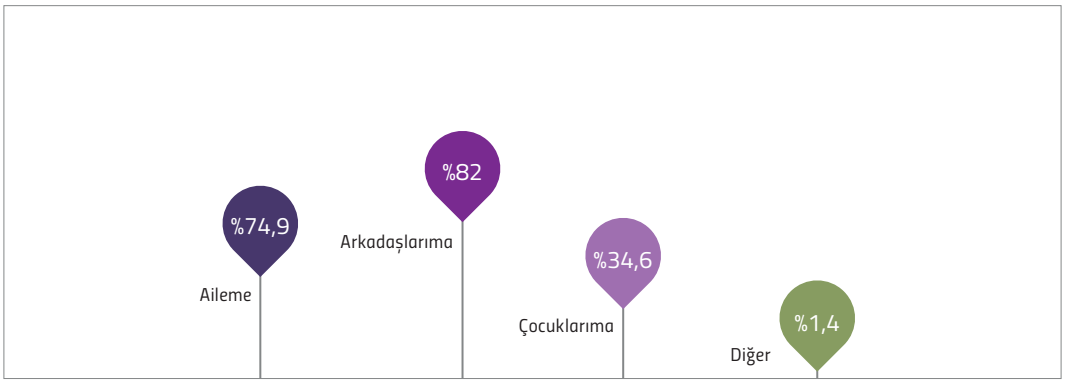

Mahalle toplantısından sonra sizde oluşan değişimi kime fark ettirdiniz?

** Birden fazla seçenek işaretlenmiş olabilir.*

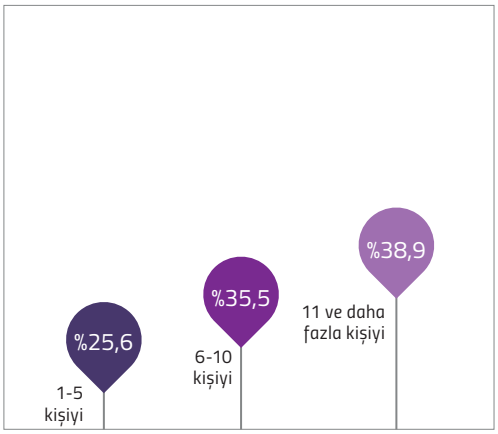

Mahalle toplantısından sonra çevrenizde kaç kişiyi etkilemiş olabilirsiniz?

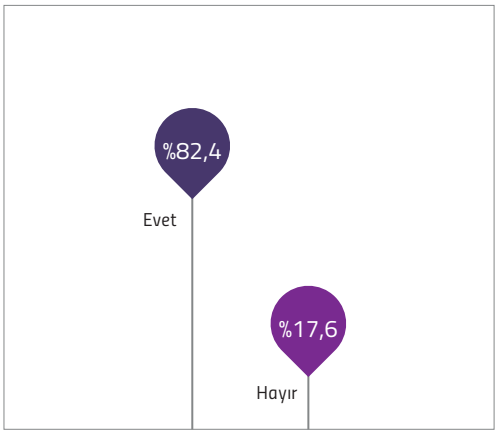

Herhangi bir öneri veya talebiniz var mı?

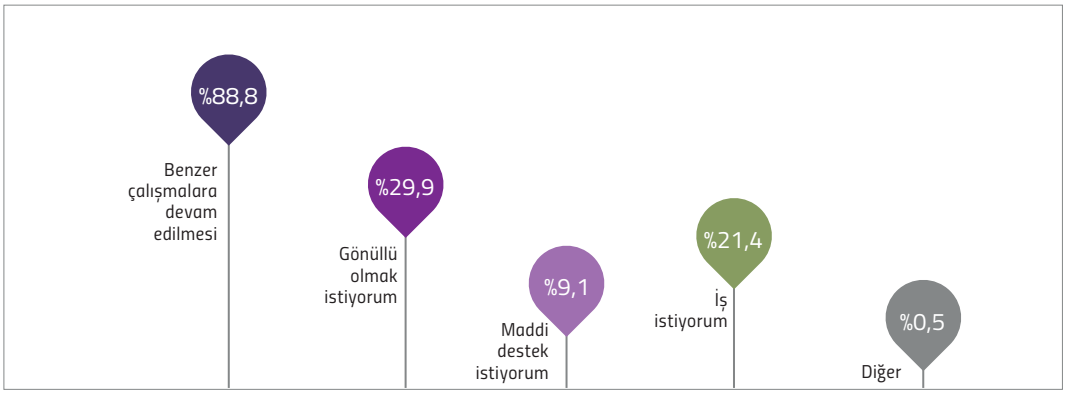

Talep ya da öneriniz nedir?

** Birden fazla seçenek işaretlenmiş olabilir.*

Küçük grup çalışmaları (Farkındalık grupları)

Küçük grup çalışmaları toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve ayrımcılık konusundaki tüm konuların ayrıntılı olarak tartışıldığı kapalı bir grup çalışmasıdır. Her tur grup çalışması 5-7 hafta sürmekte olup, toplantılar haftada bir gün ve 4 saat sürmektedir.

Bu çalışmaya katılan kadınlar geleneksel statülerini sorgulamakta, değiştirmek için direnç ve yöntem geliştirmekteler. Yaşadıkları farkındalık ve sağladıkları dayanışma ile her katılımcı kendi çevresinde birer mahalle temsilcisi gibi çalışarak KAMER ile ilişkilerini sürdürmekteler.

Küçük grup çalışmaları hem grup çalışması tamamlandığı zaman hem altı ay sonra ve hem de yıllık takip çalışmaları kapsamında değerlendirilir. Yapılan değerlendirmelerde çok sayıda kadının "yeniden doğmuş gibiyim" dedikleri tespit edildi.

suçlu KİM? II Projesinin devam ettiği iki yıl boyunca 2.000 kadının küçük grup çalışmalarına katılması planlanmıştı. Ancak planlananın beş katına yakın bir katılım oldu. Küçük grup çalışmalarına iki yıl boyunca 9.500 kadın katıldı.

Bu yoğun katılımın hem kadınların birbirlerini olumlu etkileyip katılım için teşvik etmesi hem de 2015-2017 arasındaki şehir çatışmaları, FETÖ Darbe Girişimi ve OHAL uygulamaları dönemindeki durgunluktan sonraki bir döneme denk gelmesi olarak değerlendirilmektedir.

Grup çalışması katılımcılarının profili ve gruptan nasıl etkilendiklerini tespit etmek için yapılan takip ve değerlendirme sonuçları aşağıdaki gibidir:

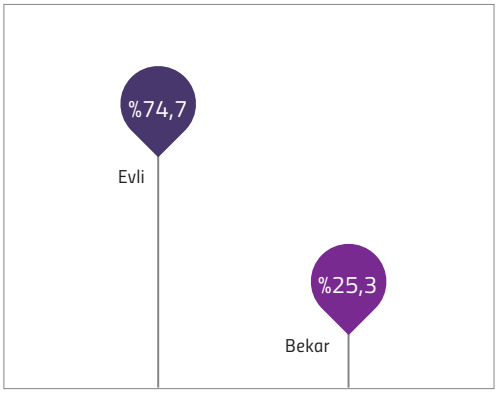

Medeni durum

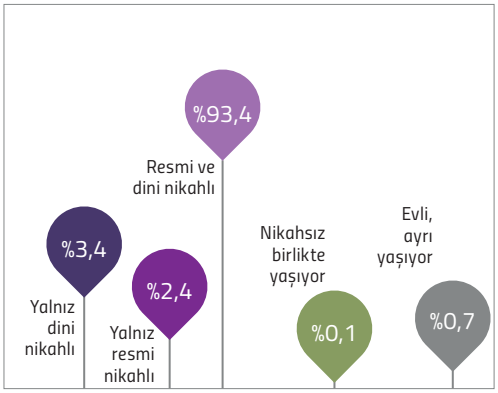

Evli ise; evlilik şekli

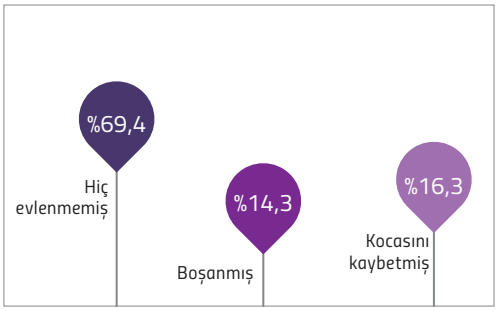

Bekar ise

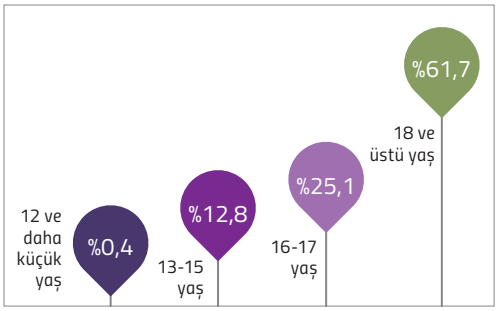

Son beş yıl içinde evlenenlerin evlilik yaşı

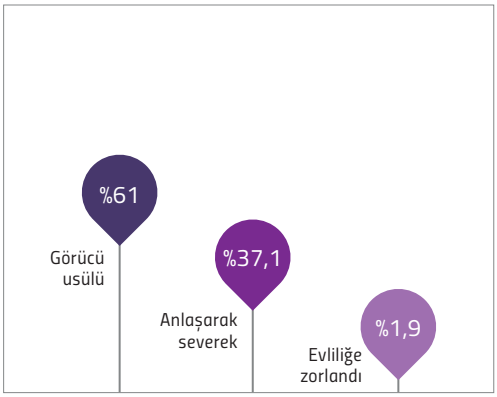

Nasıl evlendi?

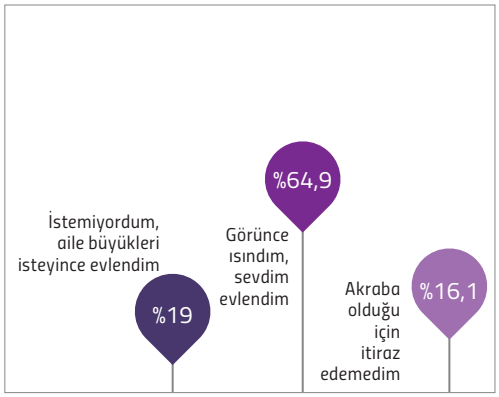

Görücü usulü evlenmiş ise;

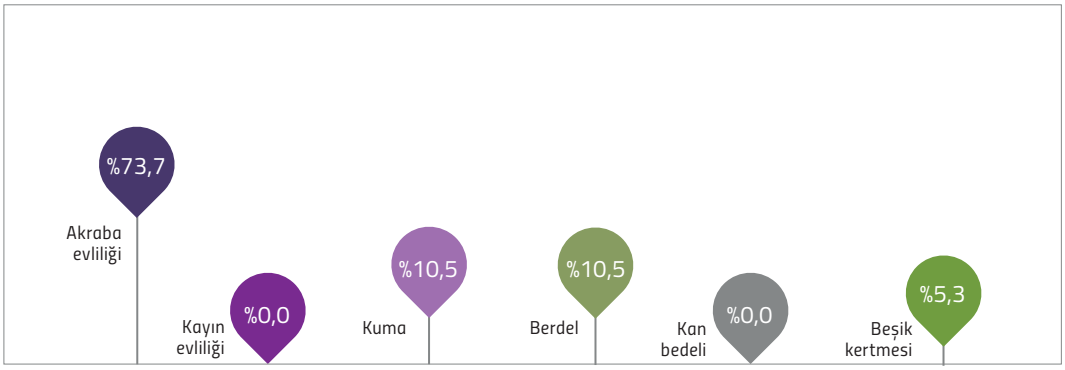

Evliliğe zorlananlar

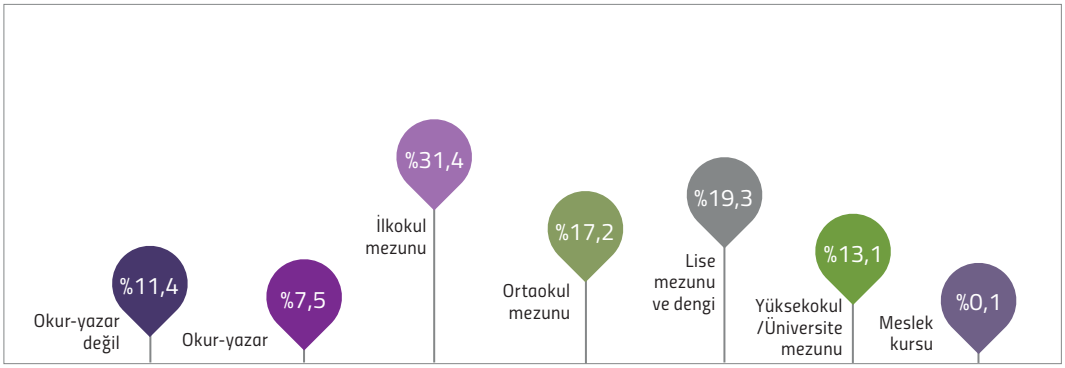

Eğitim durumu

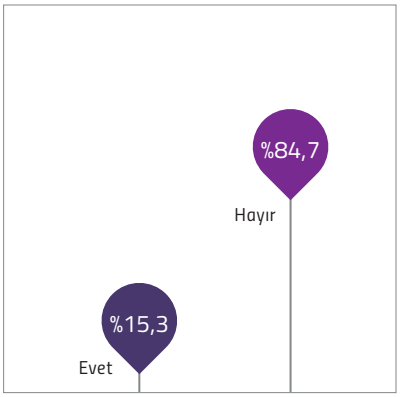

Ev dışında çalışıyor mu?

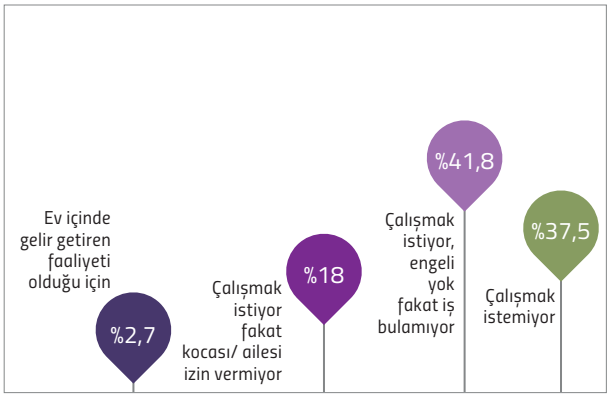

Neden ev dışında çalışmıyor?

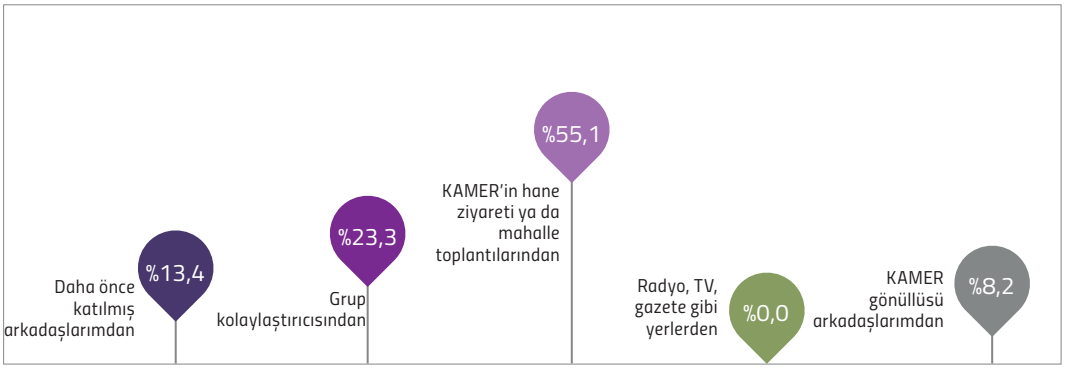

Grup çalışmasını nereden duydunuz?

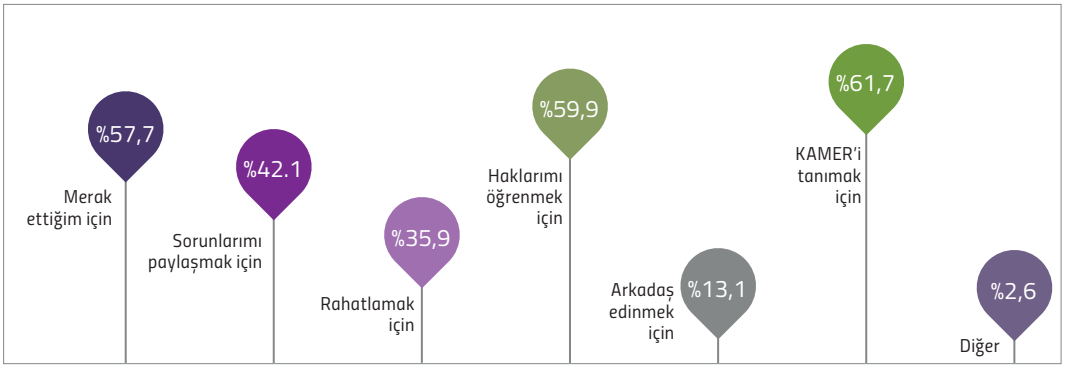

Grup çalışmasına katılma nedeniniz?

** Birden fazla seçenek işaretlenmiş olabilir.*

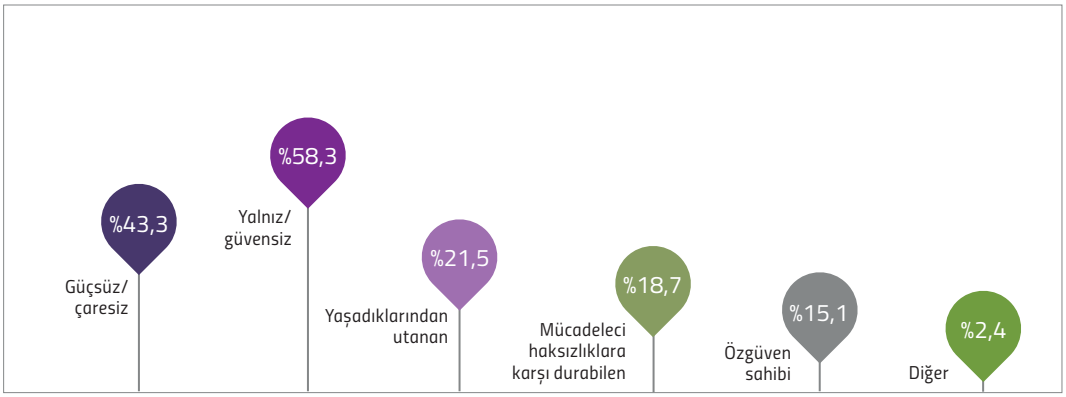

Grup çalışmasına katılmadan önce kendinizi nasıl hissediyordunuz?

** Birden fazla seçenek işaretlenmiş olabilir.*

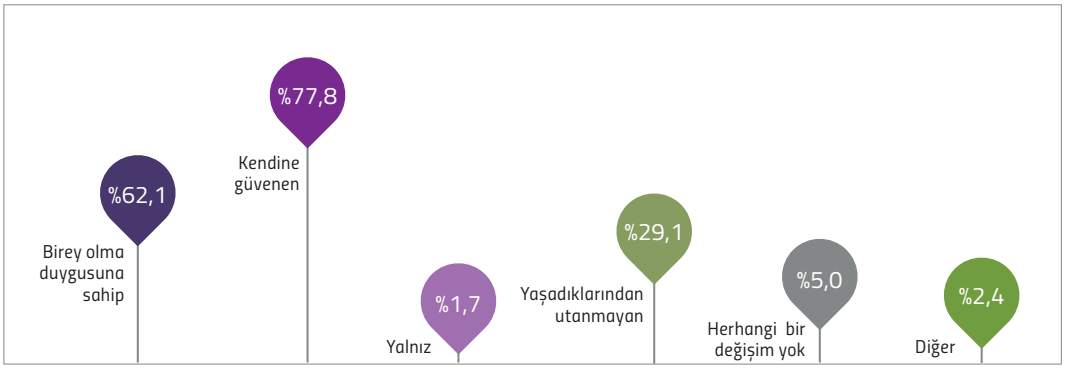

Grup çalışmasından sonra kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?

** Birden fazla seçenek işaretlenmiş olabilir.*

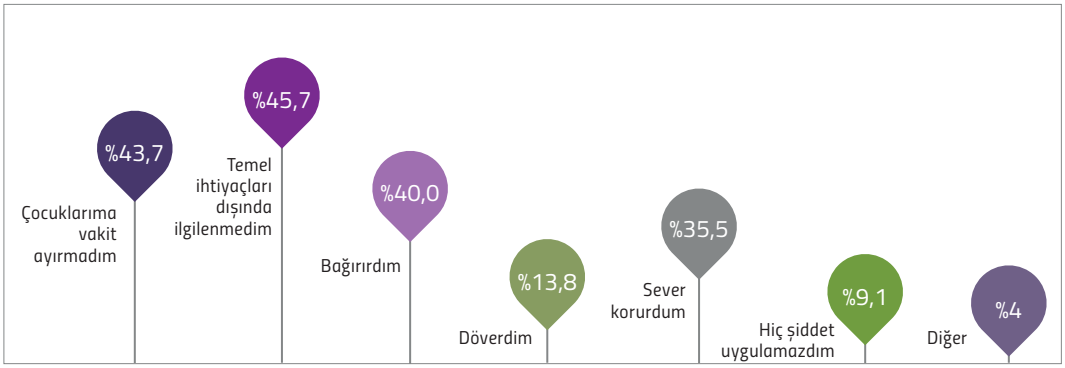

Grup çalışmalarından önce çocuklarınızla iletişiminiz nasıldı?

** Birden fazla seçenek işaretlenmiş olabilir.*

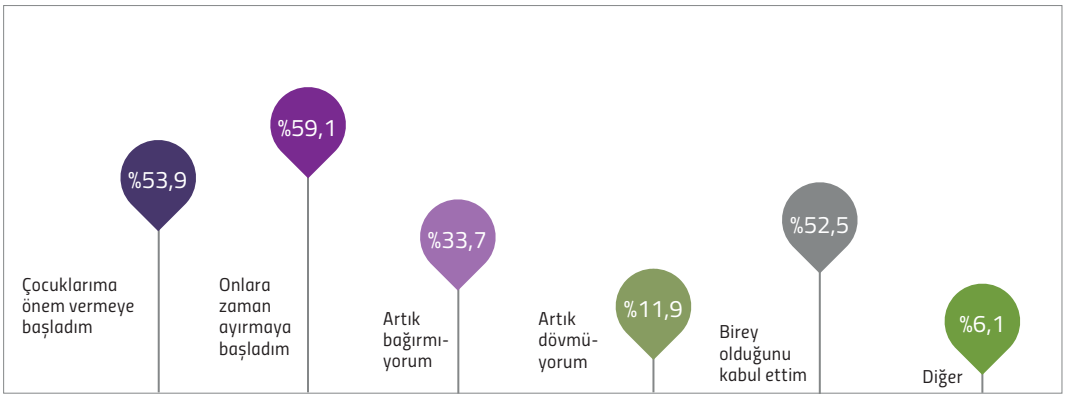

Grup çalışmasından sonra çocuklarla iletişiminiz nasıl değişti?

** Birden fazla seçenek işaretlenmiş olabilir.*

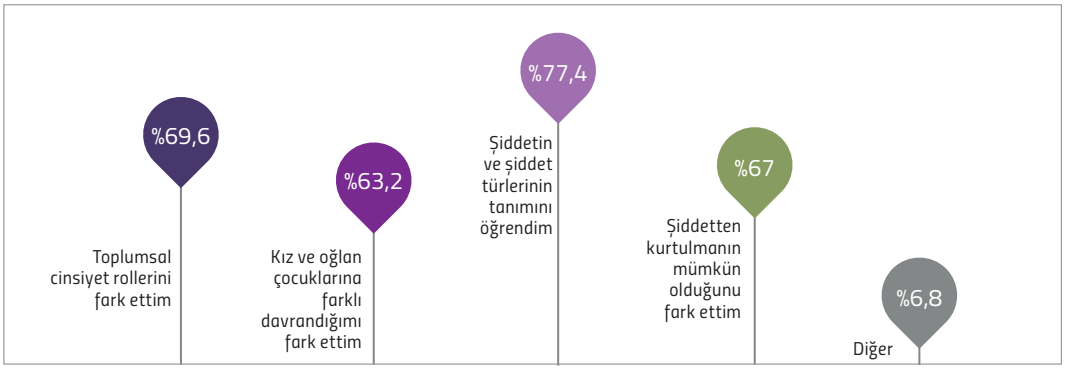

Grup çalışmasında hangi konularda farkındalık yaşadınız?

** Birden fazla seçenek işaretlenmiş olabilir.*

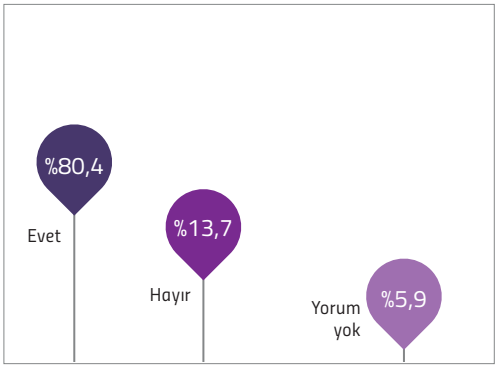

Grup çalışmasından sonra hayatınızda yapmayı planladığınız bir değişiklik oldu mu?

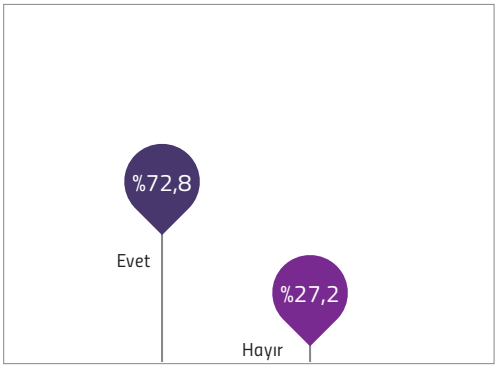

Düşündüklerinizi gerçekleştirebildiniz mi?

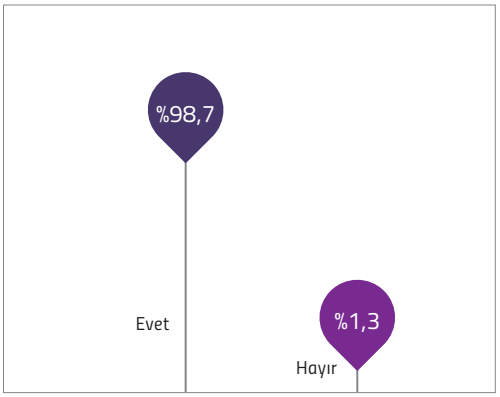

Grup çalışmalarında yaşadığınız farkındalıkları çevrenize fark ettirdiniz mi?

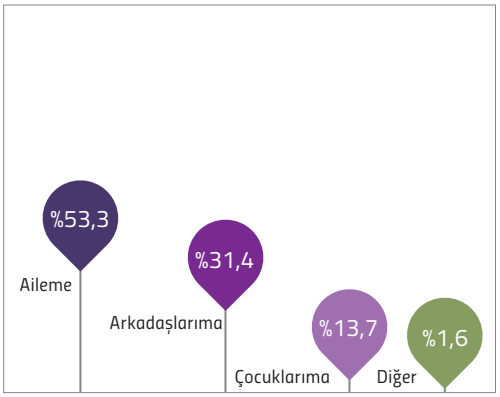

Grup çalışmalarında yaşadığınız farkındalıkları kimlere fark ettirdiniz?

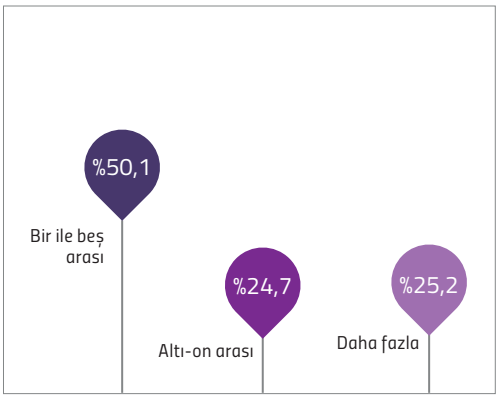

Kaç kişiyi etkilemiş olabilirsiniz?

Şiddet izleme çalışmaları

KAMER yaşadığı şiddetten kurtulmak için destek isteyen kadınlara tüm KAMER Şubelerinde mevcut olan Acil Destek Merkezleri ve 7/24 hizmet veren bir Acil Yardım Hattı ile destek olmaktadır.

Acil Destek Merkezlerine başvuran her kadın öncelikle toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve ayrımcılık, yasal hakları, kullanabilecekleri fırsatlar konusunda bilgilendirmektedir.

Eldeki veriler Acil Destek Merkezlerine başvuran kadınların sadece ¼'ünün şiddetten kurtulmak için sağlanan tüm desteklerden yararlandığını göstermektedir. Destek almaya devam eden kadınların ise sadece %1'i mahkemelere başvuru yapabilmektedir.

Yürütülen çalışmalar, Türkiye'deki en büyük sorunun şiddet yaşayan kadınların korku nedeniyle şiddetten kurtulmak için harekete geçmemeleri ve kadına yönelik şiddetin cezasız kalması olduğunu göstermektedir.

Yaşadığı şiddetten kurtulmak için destek alan kadınların destek alma süreçleri izlenerek uygulamadaki sorunlar tespit edilip raporlanmakta, hazırlanan raporlar ilgili makamlarla paylaşılarak sorunlara dikkat çekilmektedir.

KAMER ekibi bu kadınlarla görüşürken "Şiddet Çalışma El Kitabı"nda yer alan sıralamayı kullanarak;

- Öncelikle kadınlara yalnız olmadıklarını, kadına yönelik şiddetin tüm kadınların sorunu olduğunu,
- Şiddet yaşayanın değil şiddet uygulayanın utanması gerektiğini anlatırlar. Böylece şiddet yaşayan kadınlarda en fazla görülen yalnızlık ve utanma duygusu ile baş etmelerine destek olurlar.
- Sonra kadınlara yasalardan ve uluslararası sözleşmelerden doğan hakları ve yararlanabilecekleri fırsatlar anlatılır.
- Eğer acil bir durum söz konusu değilse kadınlar bu görüşmeden sonra yeni bir randevu alarak ayrılırlar. Duyduklarını düşünerek nasıl ilerleyecekleri konusunda düşünmek için zaman alırlar. Destek alma süreci başlayan kadınlara sağlanan her destek ya refakat edilerek ya da referans olunarak izlenir. Böylece sağlanan desteğin hızı, niteliği tespit edilir ve raporlanır.

Acil Destek Merkezleri başlığı altında "namus adına işlenen cinayetler" başlığı da çalışılmaktadır.

Namus adına işlenen cinayetleri diğer kadın cinayetlerinden ayıran özellik; kadınların aile meclislerinde "yargılanmaları", suçlu bulunmaları, nasıl, nerede, ne zaman ve kim tarafından öldürüleceğine karar verilmesidir. Bu nedenle tek suçlu öldüren değil, hatta öldürenin de zaman zaman mağdur olduğu olaylardır. Asıl suçlu "aile meclisi"nde yer alan ailenin erkekleridir.

2005 yılından önceki TCK[2] hem namus saiki ile işlenen cinayetlere indirim sağlamakta, öldürenin küçük yaşta olması durumunda ikinci bir indirim daha söz konusu olmakta ama ölüme karar veren "aile meclisi" üyeleri ile ilgili hiçbir yaptırım içermemekteydi.

Kadın hareketinin yürüttüğü çalışmalar namus adına işlenen cinayetleri, o günlerde Türkiye'nin öncelikli sorunları haline getirdi. Ayrıca AB adaylığı süreci başlamıştı. Sonunda TCK değişti. 2005 yılından sonra uygulamaya geçen TCK;

- Namus saiki ile işlenen cinayetlere verilen indirimleri kaldırdı.
- Öldüren kadar azmettiricilerin de suçlu olduğuna dair bir hüküm getirdi. Böylece "aile meclisi üyeleri" de öldüren kadar suçlu sayıldı.

Hem TCK'nın değişmesi hem toplumsal farkındalık ve duyarlılığın artması hem de kadın kuruluşlarının kadınlara destek sağlama potansi-

[2] Türk Ceza Kanunu

yelinin artması bu tarz cinayetlerin azalmasını sağladı.

KAMER'in gözlemi bu cinayetlerin görülmeme sebebinin ağırlıklı olarak TCK'nın değişmesi ile ilgili olduğudur. Çünkü;

- Öldürülme riski altında olan kadınların başvurusu devam etmektedir
- Öldürülme riski olan kadınların kadın kuruluşlarına ya da resmi kurumlara başvurusu eskiye nazaran daha kolay olmaktadır. Çünkü aileler, hakkında herhangi bir dedikodu yaşanan kadının evden gitmesine göz yummaktadır.

Kadına yönelik şiddetin cezasızlığı Türkiye'deki en önemli sorunlardan biridir. Özellikle son yıllarda 6284 sayılı Şiddet Yasasından doğan haklarını kullanmaya başlayan kadınların öldürülmesi büyük korku yaratmaktadır.

Türkiye'deki şiddet yaşayan kadın oranının yüksekliği ile şiddetten kurtulmak için destek arayan kadınların oranı kıyaslandığında kadınların pek çoğunun şiddetin farkında olduklarını ama %67 oranında kadının korku nedeniyle hareketsiz kaldıkları görülmektedir.

suçlu KİM? II Projesi ile iki yılda yaşadığı şiddetten kurtulmak için destek alacak 1.000 kadının destek alma sürecinin izlenmesi planlanmıştı.

Ancak bu sayı 2.900 olarak gerçekleşti.

Yaşadığı şiddetten kurtulmak için destek alan kadınların aldıkları hizmetleri değerlendirmek üzere takip ve değerlendirme çalışmaları yapıldı. Bu çalışmalardan sağlanan sonuçlardan bir kaçı aşağıdaki gibidir:

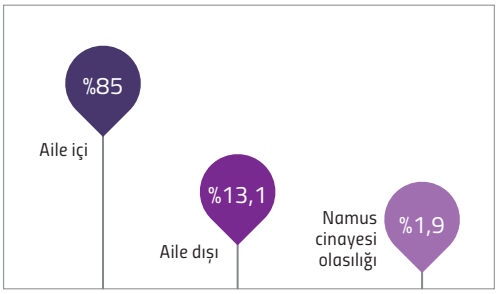

Şiddetin türü

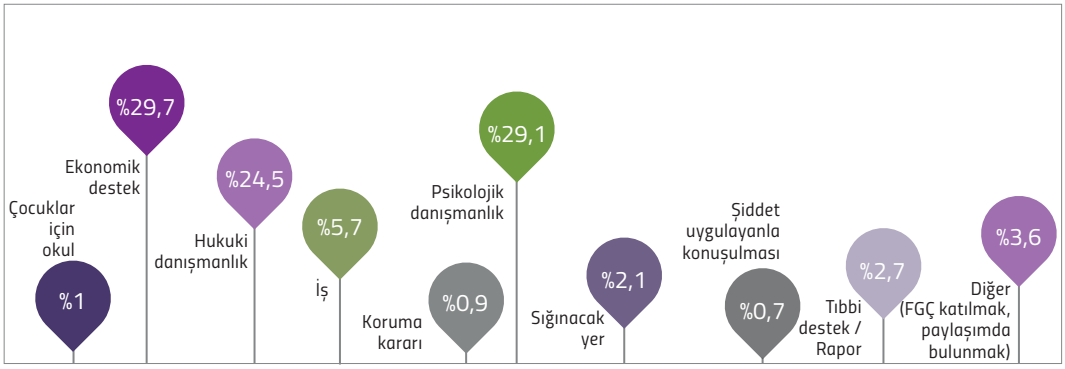

Netleşen öncelikli talebiniz ne olmuştu?

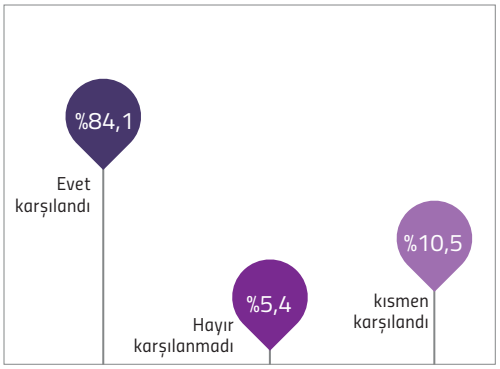

Talebiniz karşılandı mı?

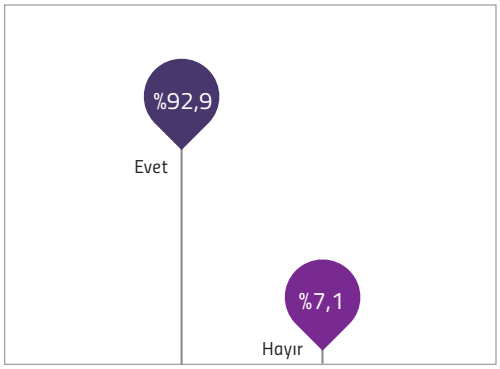

KAMER'den bir yere yönlendirildiniz mi?

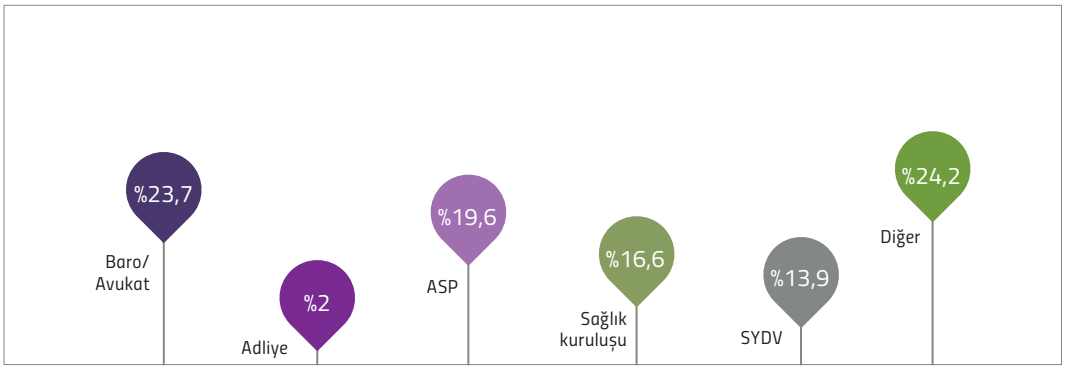

KAMER'den nereye yönlendirildiniz?

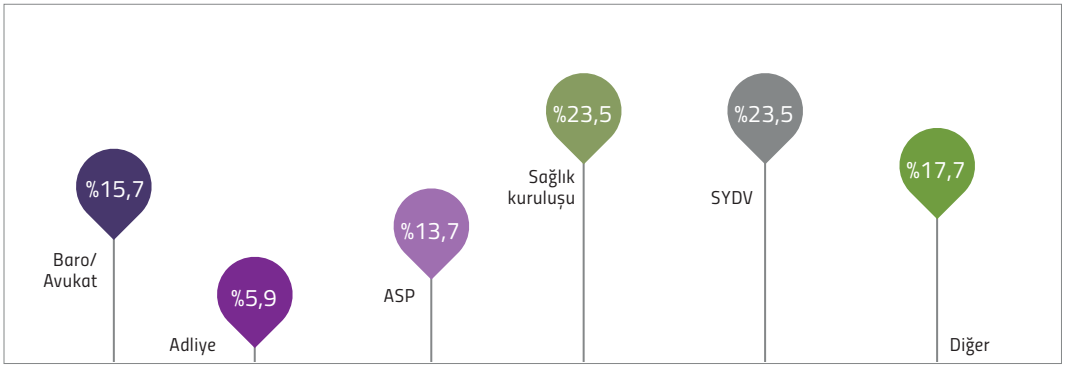

İlgisiz davranışın kurumlara dağılımı

KAMER Vakfı Diyarbakır
Adres: Ali Emiri 3. Sok. Es-Şal Apt. Kat: 1 No: 1 Yenişehir/Diyarbakır
Tel: 0412 228 1053

KAMER Vakfı Adıyaman Temsilciliği
Adres: Malazgirt Mah. Eski Zey Yolu Cad. No: 82 Kat: 1 Daire: 1 Merkez/Adıyaman
Tel: 0416 214 4453

KAMER Vakfı Ağrı Şubesi
Adres: Kazım Karabekir Mah. Eski Karakol Sok. Efeler Plaza Kat: 1 No: 4 Merkez/Ağrı
Tel: 0472 215 1015

KAMER Vakfı Batman Şubesi
Adres: Ziya Gökalp Mah. 1717. Sok. Black and Red Residence Zemin Kat Merkez/Batman
Tel: 0488 213 9677

KAMER Vakfı Bingöl Temsilciliği
Adres: Yenişehir Mah. Haydar Ünsal Cad. Buket Sok. Tuma Apt. Kat: 2 No: 6 Merkez/Bingöl
Tel: 0426 241 5001

KAMER Vakfı Bitlis Temsilciliği
Adres: Hüsrev Paşa Mah. Ahmet Eren Bulvarı Kahyaoğlu Plaza No: 37 Kat: 2 Daire: 12 Merkez/Bitlis
Tel: 0434 226 2057

KAMER Vakfı Elazığ Temsilciliği
Adres: İzzetpaşa Mah. Kazım Bayar Cad. No: 9 Demet Apt. Kat: 1 No: 1 Merkez/Elazığ
Tel: 0424 237 8551

KAMER Vakfı Erzurum Şubesi
Adres: Aşağı Mumcu Cad. Otel Dilaver Karşısı Hürriyet İş Merkezi Kat: 1 No: 5 Yakutiye/Erzurum
Tel: 0442 213 0033

KAMER Vakfı Gaziantep Şubesi
Adres: 75. Yıl Mah. Yeşilvadi Bulvarı, Bulvarkent Sitesi Bağımsız Bina No: 10 Şahinbey/Gaziantep
Tel: 0342 349 9767

KAMER Vakfı Hakkâri Şubesi
Adres: Dağgöl Mah. Pagan Cad. Ahmet Korkmaz Apt. Kat: 2 No: 3 Merkez/Hakkâri
Tel: 0438 211 0007

KAMER Vakfı Iğdır Temsilciliği
Adres: Cumhuriyet Mah. 503. Sok. Ağgül İş Merkezi No: 11 Kat: 2 Daire: 8 Merkez/Iğdır
Tel: 0476 227 1994

KAMER Vakfı Kars Temsilciliği
Adres: Ortakapı Mah. Karadağ Cad. No: 60 Duygu Apt. Kat: 2 Daire: 2 Merkez/Kars
Tel: 0474 212 8059

KAMER Vakfı Kızıltepe Temsilciliği
Adres: Tepebaşı Mah. 659. Sok. No: 35/D Kızıltepe/Mardin
Tel: 0482 312 0312

KAMER Vakfı Malatya Temsilciliği
Adres: Saray Mah. Sarayım Sok. Demirel Apt. Kat: 3 No: 3 Battalgazi/Malatya
Tel: 0422 324 0567

KAMER Vakfı Mardin Şubesi
Adres: 13 Mart Mah. 13 Mart Cad. Yağmur Apart. Kat: 1 No: 2 Yenişehir/Mardin
Tel: 0482 212 2353

KAMER Vakfı Şanlıurfa Temsilciliği
Adres: Mimar Sinan Mah. 119. Sok. Özgür Apt. No: 50 Daire No: 6 Haliliye/Şanlıurfa
Tel: 0414 313 9556

KAMER Vakfı Şırnak Temsilciliği
Adres: Yeşilyurt Mah. Uludere Cad. MB2 Blok 8 Zemin Kat No: 5 Merkez/Şırnak
Tel: 0486 502 5070

KAMER Vakfı Siirt Şubesi
Adres: Yeni Mah. Cengiz Topel Cad. Andera Park Karşısı 1563. Sok. Kızılkan Apt. Kat: 6 No: 18 Merkez/Siirt
Tel: 0484 224 3494

KAMER Vakfı Tunceli Şubesi
Adres: Moğultay Mah. Hamam Sok. Atölyeler Karşısı Merkez/Tunceli
Tel: 0428 212 4431

KAMER Vakfı Van Şubesi
Adres: Şerefiye Mah. 6. Sok. İrfan Baştuğ Cad. Faruk Levent İş Merkezi A Blok Kat: 4 No: 30 Merkez/Van
Tel: 0432 212 1665